

ԼՈՒՅՍ

Մշակութային և հասարակական ամսագիր

لويس

LOUYS

Armenian Monthly

ISSN 1682-5446

ԾՆՈՒՆԴԻ ԾՆՈՐՀԱՎՈՐ ԵՐԵՎԱՆ 2797

Այս համարում

Հայերեն բաժին

1- Հայաստան.....	1
2- Արևմտյան Հայաստան.....	8
3- Մփյուռք.....	9
4- Միջազգային.....	10
5- Հասարակական.....	11
6- Խոհեր.....	14
7- Գժանկարչություն.....	15
8- Առածանի.....	15

Պարսկերեն բաժին

1- Հայ գրականություն.....	1-5
---------------------------	-----

Ճապիկի առաջին էջում՝ Երևան 2797

Վերջին էջում՝ Էդ. Բաղդասարյանի նոր գրերը

Համար 204, Հոկտեմբեր 2015 թ.

No. 204, October 2015

ماهنامه لویس - شماره ۲۰۴ آبان ماه ۱۳۹۴

LՈՒՅՍ

Մշակութային և հասարակական ամսագիր

Արտոնատեր և գլխավոր խմբագիր՝

Էդ. Բաղդասարյան

Խմբագրական կազմ՝

Թամար Փանոսյան, Վանիկ Բաղդասարյան

Թամ Ղարախանյան, Մաթենիկ Ավետիսյան

Էմմա Բեգիջանյան, Հովիկ Վարդումյան,

Փոստարկը 15875-9488 Թեհրան - Իրան

Էլեկտրոնային փոստ՝ louys_monthly@yahoo.com

Ինտերնետային հասցեն՝ www.louysonline.com

LOUYS

Armenian Cultural and Social Monthly

License-holder and Editor-in-Chief

Edic Baghdasarian

www.Edic-Baghdasarian.com

WEB master: **Baruyr Baghdasarian**

POBox 15875-9488 Tehran – Iran

E-mail : louys_monthly@yahoo.com

Internet : www.louysonline.com

Թերթի Գինը՝ Հատավաճառ - 5000 ռիալ
Բաժանորդագրություն՝

Իրան՝ մեկ տարի՝ 60,000 ռիալ

Արտասահման՝ մեկ տարի՝ 50 ԱՄՆ դոլար

Հոդվածների հեղինակների կարծիքները կարող են

չհամընկնել խմբագրության տեսակետներին:

Արտատպության դեպքում հղումը «LՈՒՅՍ» - ին

Երևանն նշեց իր 2797-ամյակը՝ «Իմ ջերմ ու բարի քաղաք» խորագրով

Երևանն հոկտեմբերի 11-ին նշեց իր հիմնադրման 2797-ամյակը, որն այս տարի կանցնի «Իմ ջերմ ու բարի քաղաք» խորագրի ներքո:

Մայրաքաղաքում միջոցառումները մեկնարկել էին առավոտյան ժամը 10:00-ին՝ «Մանիթեք» ընկերության նոր ու ժամանակակից ջրգան մեքենաների շքերթով:

Տոնի առիթով հատուկ զարդարված ջրգանների առավոտյան երթը մայրաքաղաքի գլխավոր ու երկրորդական փողոցներում սկսվել է ձայնային ազդանշաններով և վերածվել յուրատեսակ շքերթի, որով էլ, ըստ էության, մեկնարկել է «Իմ ջերմ ու բարի քաղաք» կարգախոսով «Էրեբունի-Երևան-2797» -ի տոնակատարության երկրորդ օրը:

Այս տարի ինչպես նախորդ տարիներին, միջոցառումների շրջանակում ներառված են սոցիալական ուղղվածության մի շարք նպատակային ծրագրեր:

«Էրեբունի-Երևան-2797» տոնակատարությունների համար Երևանի ավագանին հատկացրել է 130 մլն դրամ, շուրջ 30 մլն դրամ էլ նվիրաբերել են տարբեր անձինք:

Նշենք, որ «Էրեբունի-Երևան» տոնը կոչվում է նաև «Երևանի տոն», «Երևանի օր». 1983 թ-ից դարձել է ավանդական (չի նշվել միայն 1991–98 թթ-ին):

«Էրեբունի-Երևան» տոնակատարության համար 1968 թ-ին հատուկ գրվել է «Էրեբունի-Երևան» երգը (խոսքը՝ Պարույր Սեւակի, երաժշտությունը՝ Էդգար Հովհաննիսյանի), որը հետագայում դարձել է քաղաքի օրհներգը: Այդ երգն առաջին անգամ կատարվել է 2750 հոգուց բաղկացած երգչախմբով՝ Թաթուլ Ալթունյանի ղեկավարությամբ:

Առաջին տոնակատարության ժամանակ Հանրապետության հրապարակի մերձակա զբոսայգում բացվել է նաև 2750 ցայտաղբյուրներից բաղկացած շատրվանների համալիրը:

Քաղաքի տոնը սովորաբար նշվում է հոկտեմբերի 10–11-ին:

2008 թ-ին մեծ շուքով նշվել է քաղաքի հիմնադրման 2790-ամյակը:

Հայաստան

Հայաստանը ողջունում է Պարագվայի Սենատի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը. Նալբանդյան

Հայաստանը ողջունում է Պարագվայի Սենատի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը: Այս մասին հայտարարություն է տարածել Հայաստանի ԱԳ նախարար Էդվարդ Նալբանդյանը:

«Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման շարունակական ընդլայնումը վկայում է, որ մարդկության դեմ իրականացված հանցագործությունները վաղեմության ժամկետ չունեն, եւ Հայոց ցեղասպանությունից նույնիսկ հարյուր տարի անց մարդկությունը շարունակում է ճանաչել եւ դատապարտել այդ ոճրագործությունը:

Այս քայլով Պարագվայի Սենատը կարևոր ներդրում կատարեց ցեղասպանությունների եւ մարդկության դեմ հանցագործությունների կանխարգելման միջազգային ջանքերում», - ընդգծել է նախարարը:

Ավելի վաղ [NEWS.am](#)-ը հայտնել էր, որ հոկտեմբերի 29-ին, Պարագվայի Սենատը ճանաչել է Հայոց ցեղասպանությունը:

«Պարագվայի Հանրապետության Սենատը ճանաչում է 1915-1923 թվականներին Օսմանյան կայսրության կողմից իրականացված Հայոց ցեղասպանությունը՝ այդպիսով հիշատակելով մարդկության դեմ իրագործված այդ հանցագործության 100-րդ տարելիցը»,-ասված է փաստաթղթում:

Ավելի վաղ սենատորներին ուղերձով դիմել էր Սենատի պատվավոր նախագահ Մարիո Աբդո Բենիտեսը:

Իշխանություններն ամեն ինչ արեցին՝ «Հոկտեմբերի 27»-ի գործը կոծկելու համար. Ստեփան Դեմիրճյան

Իշխանություններն ամեն ինչ արեցին՝ «Հոկտեմբերի 27»-ի գործը կոծկելու համար եւ այս իշխանությունների օրոք այն չի բացահայտվելու: Այսօր՝ հոկտեմբերի 27-ին, Ազգային ժողովում լրագրողների հետ գրույցի ժամանակ նման համոզմունք հայտնեց 16 տարի առաջ Հայաստանի խորհրդարանում սպանված՝ խորհրդարանի նախագահ Կարեն Դեմիրճյանի որդին՝ Ստեփան Դեմիրճյանը, ով այսօր ՀԱԿ խմբակցության պատգամավոր է:

«Իշխանություններն ամեն ինչ արեցին՝ գործը կոծկելու համար: Համոզված եմ, որ այս իշխանությունների օրոք գործը չի բացահայտվելու: Կարծում եմ, որ եթե չլիներ

«Հոկտեմբերի 27»-ը, կլիներ այլ Հայաստան», - ասաց Ստեփան Դեմիրճյանը:

ՀԱԿ խմբակցության պատգամավորի խոսքով՝ 16 տարի առաջ տեղի ունեցած ոճրագործությունը մեծ հարված է հասցրել Հայաստանին, եւ հետեւանքներն առ այսօր զգացվում է:

Հիշեցնենք, որ 1999թ. հոկտեմբերի 27-ին, ոճրագործների խումբը՝ Նաիրի Հունանյանի գլխավորությամբ, ներխուժեցին Հայաստանի Ազգային ժողովի նիստերի դահլիճ եւ դիմահար կրակոցներով սպանեցին կառավարության եւ խորհրդարանի անդամներին:

Ահաբեկչության զոհ դարձան երկրի վարչապետ, Սպարապետ Վազգեն Մարգարյանը, խորհրդարանի նախագահ Կարեն Դեմիրճյանը, ԱԺ փոխնախագահներ Յուրի Բախշյանն ու Ռուբեն Միրոյանը, օպերատիվ հարցերի նախարար Լեոնարդ Պետրոսյանը, խորհրդարանի պատգամավորներ Արմենակ Արմենակյանը, Հենրիկ Աբրահամյանը եւ Միքայել Քոթանյանը:

Ահաբեկիչների նկատմամբ դատավարությունը տեւեց 2001-2003 թվականները: 6 ահաբեկիչները, այդ թվում՝ նրանց ղեկավար Նաիրի Հունանյանը, նրա եղբայր Կարեն Հունանյանը, նրա քեռին՝ Վռամ Գալստյանը, Դերենիկ Բեջանյանը, Էդիկ Գրիգորյանը եւ Աշոտ Կնյազյանը դատապարտվեցին ցմահ ազատազրկման: Համլետ Ստեփանյանը դատապարտվեց 14 տարվա ազատազրկման:

ՄԻԵԴ-ը մերժեց Շվեյցարիային. Ցեղասպանության վերաբերյալ հայկական դիրքորոշումը հաղթեց

ԵԻՄ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Մեծ պալատն այսօր՝ հոկտեմբերի 15-ին, վճիռ է կայացրել Փերինչեքը Շվեյցարիայի դեմ դատական գործի վերաբերյալ:

Դատավորները որոշել են, որ տեղի է ունեցել Մարդու իրավունքների եվրոպական համաձայնագրի 10-րդ հոդվածի խախտում եւ այդ հիմքով մերժել են Շվեյցարիայի հայցը:

Որոշման մեջ նաեւ նշվում է, որ ՄԻԵԴ-ից չի պահանջվում սահմանել՝ արդյոք 1915թ. Օսմանյան Կայսրությունում տեղի ունեցած հայ ժողովրդի կոտորածներն ու զանգվածային տեղահանությունը կարող են բնութագրվել որպես Ցեղասպանություն, եւ որ ՄԻԵԴ-ը իրավասություն չունի այս հարցի վերաբերյալ իրավական ուժ ունեցող զնահատական տալ:

Նշենք, որ նախորդ՝ Ստորին պալատի որոշման մեջ Հայոց ցեղասպանությունը բնութագրվել էր որպես պատմական վիճելի փաստ, ինչն էլ որպես երրորդ կողմ վիճարկում էր Հայաստանի Հանրապետությունը: ՄԻԵԴ-ում մեր երկրի

իրավունքները պաշտպանել են հայտնի փաստաբաններ Ջեֆրի Ռոբերտսոնը, Ամալ Ռամզի Կլունին, Թոբի Քոլիսը: Հիշեցնենք, որ 2008թ. Ծվեյցարիայի դատարաններից մեկը դատապարտել էր Թուրքիայի աշխատավորական կուսակցության առաջնորդ Դոդու Փերինչեքին Հայոց ցեղասպանությունը ժխտելու համար: Փերինչեքը դիմել էր ՄԻԵԴ, եւ 2013թ. Եվրոպական դատարանի ստորին պալատը որոշել էր, որ Ծվեյցարիայի դատարանի վճիռը Մարդու իրավունքների կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի ոտնահարում է: Ծվեյցարիայի կառավարությունն իր հերթին դիմել էր ՄԻԵԴ՝ գործը ՄԻԵԴ Մեծ պալատ փոխանցելու խնդրանքով, որը 2014թ. բավարարվել էր: Հունվարի 28-ին ՄԻԵԴ-ի Մեծ պալատում տեղի են ունեցել «Փերինչեքն ընդդեմ Ծվեյցարիայի» գործով դատական լսումները:

Ռոբերթսոն եւ Քլունի. ՄԻԵԴ որոշումը հաղթանակ է Հայաստանի համար

«Փերինչեքն ընդդեմ Ծվեյցարիայի» գործում Հայաստանը որպես երրորդ կողմ ներկայացնող փաստաբաններ Ջեֆրի Ռոբերթսոնն ու Ամալ Քլունին կարծում են, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռը «հաղթանակ է Հայաստանի համար»:

Փաստաբանների տարածած հայտարարության մեջ նշվում է, որ իրենք գոհ են այն փաստի առիթով, որ Հայաստանի կառավարության անունից ներկայացված փաստարկներն աջակցություն են գտել: «Հայաստանը գործին խառնվեց միայն մեկ պատճառով. ստորին աստիճանի դատարանը կասկածի տակ էր դրել փաստը, որ 1915 թվականին հայ ժողովրդի նկատմամբ ցեղասպանություն է իրականացվել: Որպես փաստաբան՝ մենք ձգտում էինք ուղղել այդ լուրջ սխալը, եւ Գերագույն պալատն արեց դա: Այսօրվա դատը չի վիճարկում հայոց ցեղասպանության փաստը. տասը դատավորներն ասացին, որ հարցն ընդհանրապես չի դիտարկվելու, իսկ յոթ դատավորներ էլ հայտարարեցին, որ Հայոց ցեղասպանությունը հստակ պատմական փաստ է», - ասված է հայտարարությունում:

Բացի այդ, այս որոշումը սատարում է իրենց արժանապատվությունը պաշտպանելու հայերի իրավունքը: Փաստաբանների կարծիքով, դատարանի այսօրվա որոշումը, որը պնդում է արտահայտման ազատության կարեւորությունը, լուրջ հետեւանքներ ունի Թուրքիայի համար, որը խոսքի ազատության տեսանկյունից վատագույն վարկանիշն ունի ՄԻԵԴ-ի բոլոր երկրների շրջանում: Թուրքիան այլեւս չի կարողանա արդարացնել այնպիսի անձանց դեմ դատական հետապնդումները,

ինչպիսին է Հրանտ Դիքը, որոնց մեղադրում է «թուրք ժողովրդին վիրավորելու մեջ»:

«Այդպիսի հետապնդումներն ակնհայտորեն հակասում են Մարդու իրավունքների եվրոպական Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածով երաշխավորված խոսքի ազատության սկզբունքին՝ Փերինչեքի գործի մեկնաբանությամբ: Մենք Թուրքիային կոչ ենք անում չեղյալ հայտարարել 301 հոդվածը եւ դադարեցնել հետապնդումները», - հայտարարել են նրանք:

Նրանց կարծիքով, Փերինչեքը «սադրիչ է, որին չի կարելի գոհ համարել, ինչին նա այդքան ձգտում էր»: Ռոբերթսոնն ու Քլունին նշել են, որ դատարանը մերժել է 120 հազար եվրոյի չափով փոխհատուցման մասին նրա պահանջը, ավելին, ոչ ոք չի վճարի նաեւ նրա դատական ծախսերը:

Հիշեցնենք, որ հոկտեմբերի 15-ին Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Գերագույն պալատը հրապարակեց «Փերինչեքն ընդդեմ Ծվեյցարիայի» գործով վճիռը:

Որոշման մեջ նշվում է, որ ՄԻԵԴ-ից չի պահանջվում սահմանում տալ, որ 1915 թվականին Օսմանյան կայսրությունում հայ ժողովրդի կոտորածներն ու զանգվածային տեղահանությունը կարող է որպես Ցեղասպանություն բնորոշվել, եւ որ ՄԻԵԴ-ն իրավասու չէ այդ հարցին իրավաբանական ուժ ունեցող գնահատական տալ:

Նշենք, որ Ստորին պալատի որոշման մեջ Հայոց ցեղասպանությունը բնորոշվել էր որպես պատմականորեն վիճելի փաստ: Հենց այդ որոշումն էր Հայաստանի Հանրապետությունը վիճարկում որպես երրորդ կողմ:

Տիգրանակերտի պեղումներից 10 տարի անց. ինչու ՀՀ իշխանությունները չեն ֆինանսավորում հնագետներին

Արցախի Տիգրանակերտի արշավախմբի ղեկավար, հնագետ Համետ Պետրոսյանը NEWS.am-ի թղթակցի հետ գրույցում ամփոփել է 10 տարվա պեղումների արդյունքները:

Պարոն Պետրոսյան, արդեն 10 տարի պեղումներ են իրականացվում Տիգրանակերտում: Գո՞հ եք արդյունքներից:

Որոշ չափով այո: Առաջին տարիների պեղումները ցույց են տվել, որ մենք գործ ունենք հզոր մշակութային ֆենոմենի հետ: Շատ լավ է, որ բացված պատերը, կառույցները ցույց են տալիս քաղաք, որը ոչ միայն դասական քաղաքակրթական ոճով է կառուցվել, այլև մեծ մասամբ պահպանվել է:

Ցավոք, Տիգրանակերտում այդպես էլ չկարողացանք աշխատել այնպես, ինչպես աշխարհում ընդունված բազմաթիվ նման դեպքերում է, երբ պեղությունը հատուկ քաղաքականություն է վարում՝ կարևորելով, որ այն պետք

Է շատ արագ մանրամասնորեն ներկայացվի աշխարհին, դառնա մշակութային քաղաքականության հիմնադրերից մեկը: Այս առումով գոհ չեմ:

Մակայն չպետք է մոռանանք, որ մեզ ֆինանսավորում են Արցախի իշխանությունները, որոնք տարեկան միջինը 20 մլն դրամ են տրամադրում: Ցանկացած մեկը քմծիծաղ կտա գումարների վրա, որոնք ծախսվել են պեղումներն ու հետազոտություններն իրականացնելու վրա:

Դժգոհ չեմ, երեւի սա է մեր իշխանության կարելիությունը, գուցե ինչ որ տեղ էլ մեր հասարակության մեջ մշակույթի դերակատարման կարելիության գնահատականը: Ես ավելին չեմ կարող ասել:

Մյուս կողմից էլ ես գիտեմ, որ տարեկան տասնապատիկ շատ ավելի մեծ գումարներ են հատկացվում մշակութային հազար ու մի այսպես կոչված նախաձեռնությունների վրա, որոնք անհետ գնում, կորում են:

Այնուամենայնիվ, 200 մլն դրամ Տիգրանակերտի վրա ծախսելով՝ մենք այսօր ունենք մի քաղաք, որն իր ընդարձակությամբ, նարտարապետությամբ, հնագիտական նյութերով, սրբազանությամբ հարյուրապատիկ ավելի մեծ ազդեցություն ունի մեր հասարակության վրա:

Միևնույն ժամանակ, ես մտածում էի՝ Տիգրանակերտն այնպիսի հայտնահործություն է, որ լրջագույնս պետք է ներկայացվեր: Այսօր մենք ավելի քիչ ենք արել, քան քաղաքն է իրեն ներկայացնում: Պետք է շնորհակալություն հայտնել Տիգրանակերտին, որ այդքան քաղաքակրթական է, դիտարժան, քան այն ջանքերին, որոնք մենք ենք թափել՝ այն դիտարժան դարձնելու համար:

Պարոն Պետրոսյան, երբ 2005թ. սկսվեցին պեղումները, հասարակությունը ոգեւորված էր, այսօր կարծես թե հետաքրքրությունը Տիգրանակերտի հանդեպ մարել է:

Չեմ կարծում, որ ոգեւորությունն այսօր պակաս է: Եթե գուտ նկատի ունենանք մարդկանց, և րանց ոգեւորությունն այսօր էլ կա: Բավական է Տիգրանակերտի տպավորությունների գիրքը՝ դրանում համոզվելու համար: Տարեկան 30-35 հազար այցելու ունի Տիգրանակերտը, որը փոքր ցուցանիշ չէ՝ հաշվի առնելով քաղաքի հեռու լինելը:

Գիտե՞ք ոնց է. մի մեծ բան գտնվեց եւ մնաց ամբողջությամբ չբացահայտված: Մենք հնարավորություն չավեցինք՝ նրան բացվելու, բացահայտվելու: Այստեղ իրոք մտորելու տեղիք կա, բայց ես չեմ զգացել, որ Տիգրանակերտն առաջ մեծ ոգեւորությամբ էր ընկալվում, հիմա պակաս ոգեւորությամբ:

Այստեղ խնդիրն այն է, որ հայկական պետությունը ծավալվել է մինչև Բուր, եւ Տիգրանը՝ որպես պետության ամենագլխավորը, մեծ նախաձեռնություններ է իրականացրել՝ ներառելով նաեւ Փոքրասիական եւ մերձավորարևելյան քաղաքակրթության ամբողջ ներուժը: Այսինքն, սա միայն դարաբաղցիների կամ հայերի ստեղծագործությունը չէ, հենց սա մենք չենք ներկայացրել, որ սա մարդկության մեծ ժառանգություն է, այ դրան մենք չենք հասել:

Հնարավոր չի եղել այս տարիների ընթացքում արտերկրից ֆինանսավորում ապահովել՝ Տիգրանակերտի պեղումներն ավարտելու համար:

Ինձ շատ հաճախ շփոթում են այս բնագավառի մենեջերի կամ բարեգործի հետ: Ես հնագետ եմ, ժամանակին դիմել եմ բոլոր պաշտոնյաներին՝ խնդրելով ֆինանսավորել, իսկ միջազգային կազմակերպությունները նույնիսկ դեմ են մեր պեղումներին: Ես կարող եմ նույնիսկ ասել, որ 4-5 տարի առաջ նույնիսկ մի մեծ կազմակերպություն էր ստեղծվել՝ ընդդեմ Տիգրանակերտի: Այնտեղ ներգրավված են եղել նաեւ հայ մտավորականներ, որոնք կարծում էին՝ մեր պեղումները գրավյալ տարածքներում մշակութային գործունեության ծավալում է, որի իրավունքը մենք չունենինք, Տիգրանակերտի պեղումները խանգարում են երկու ժողովուրդների հաշտություն փնտրելու հնարավորություններին:

Այսօր մենք ունենք միջազգային կազմակերպությունների անդամներ, որոնք գալիս են իրենց արձակուրդի հաշվին եւ այստեղ պեղումներ իրականացնում:

Նշեցիք, որ Տիգրանակերտի դեմ ստեղծված նախաձեռնություն կա: Ովքե՞ր են կանգնած այդ նախաձեռնության հետևում:

Այս հարցին շատ դժվար է պատասխանել, քանի որ չեմ էլ փորձել պարզել՝ ովքեր են: Այն որ կա օտարի ծառայելու միտում, դա հաստատ է: ԱՄՆ-ում կան չինովնիկներ, որոնք դեմ են եղել պեղումներին, ու այսօր այդ մարդիկ մեծ պատիվների են արժանանում Հայաստանում:

2005թ. Ձեր մի հարցազրույցում նշել էք, որ պեղումներն ամբողջությամբ ավարտելու համար 15-20 տարի է անհրաժեշտ: Արդյոք տեղավորվո՞ւմ եք ժամկետների մեջ: 5 տարի անց Տիգրանակերտն ամբողջական տեսքը կունենա՞նք:

Պեղումները կատարելու համար հետազոտողն իրեն պիտի մարդ զգա, կարգավիճակ ունենա: Օրեր առաջ նախանձով կարդացի, որ Թուրքիայում Ուրարտական հայտնի հնավայրերից մեկը պեղած անձնավորության համար իշխանությունները 10 տարով հատուկ պետական ծրագիր են մշակել: Եթե Հայաստանն էլ կիսով չափ այդպես վարվեր, բայց իրենք ասում են՝ հնավայրն Արցախում է գտնվում, իսկ Արցախի համար մենք առանց այն էլ շատ բան ենք անում: 10 տարի անց, իհարկե, մենք քաղաքն ավելի լավ ենք պատկերացնում, բայց 70 հեկտարից մենք պեղել ենք ընդամենը 10 հեկտարը, նույնն է՝ մարդու մի աչքի բիրը տեսնես միայն:

Չրուցեց Ալիսա Հովհաննիսյանը

Մինգապուրի ջրի մաքրությունը՝ հայ ինժեներների մշակած համակարգով

National Instruments-ի հայաստանյան մասնաճյուղի ինժեներները Մինգապուրի խմելու ջրի վերահսկողության համակարգ են ստեղծել: Ընկերության մասնագետ Արամ Սողոյանը NEWS.am-ի թղթակցի հետ գրույցում նշեց, որ համակարգը ստեղծել են շուրջ 15 ամսվա ընթացքում եւ ավարտին հասցրել այս տարվա ապրիլին:

SCADA տեսակի համակարգը տեղադրվել է Մինգապուրում, ջրագոման խոշորագույն սարքավորումներից մեկի վրա: Դրա վիրտուալ մոդելը ներկայացվել է Երևանում անցկացվող DigiTec տեխնոլոգիական ցուցահանդեսի ժամանակ:

«Այնտեղ խմելու ջուրը շատ բարդ է մշակվում. ախտազերծում, գոտում, հավելումներ: Տեխնոլոգիայի հստակությունից կախված է միլիոնավոր մարդկանց անվտանգությունը: Այդ պատճառով մենք առավելագույն ուշադրություն ենք դարձրել տեխնոլոգիական հանգույցների պահեստավորմանը: Հիմնական որևէ հանգույցի խափանման դեպքում պահուստային ինքնուրույն գործի է դրվում առավելագույնը 5 միլիվայրկյան անց», - պարզաբանեց Սողոյանը:

Ավտոմատացումը Մինգապուրի ջրամատակարարման օպերատորին օգնել է մի շարք հարցեր լուծել, այդ թվում՝ ամոնյակի եւ քլորի անջատման խնդիրները: Դա օգնում է ոչ միայն մաքրել ջուրը, այլև չգերազանցել ախտազերծող հավելումների մատակարարման չափը:

Հավելենք, որ DigiTec ամենամյա ցուցահանդեսի կազմակերպիչը Հայաստանի Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների ձեռնարկությունների միությունն է (UITE):

Մասիսում եկեղեցի է բացվել. Մասնակցել է նաև Սերժ Սարգսյանը (ֆոտո)

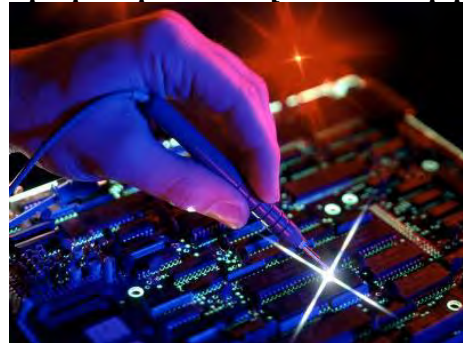

Նախագահ Սերժ Սարգսյանն այսօր ներկա է գտնվել Մասիս քաղաքի նորակառույց Սուրբ Թադեոս եկեղեցու

օժանդակությամբ՝ հանդիսապետությամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Շայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի:

Եկեղեցու հիմնարկերը կատարվել է 1991թ.-ին, 2005թ.-ից եկեղեցու շինարարական աշխատանքների պատասխանատվությունը ստանձնել է ազգային բարերար Հրանտ Վարդանյանը, սպա կառուցման աշխատանքները շարունակվել են նրա որդիների կողմից: Եկեղեցու ճարտարապետն է Անահիտ Թարխանյանը:

Հայաստանում արտադրվող լաբորատոր ստենդներն արտահանվում են 60 երկրներ

Հայաստանյան լաբորատոր ստենդները, որոնք արտադրում է «Ինտեգրատոր» ԲԲԸ-ն, արտահանվում են 60 երկրներ: Այդ մասին NEWS.am-ի թղթակցին հայտնել է ընկերության ներկայացուցիչ Վասպուր Մարգարյանը Երևանում անցկացվող DigiTec տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ցուցահանդեսի ընթացքում:

Ընկերությունը ուսումնական ստենդներ է արտադրում (հիմնականում բուհական) ինժեներական մասնագիտությունների համար, այդ թվում՝ էլեկտրատեխնիկայի, պլեհավաքների, սինխրոն եւ ասինխրոն շարժիչների (այդ թվում՝ ծանրաբեռնվածությամբ), ինչպես նաև՝ նյութերի դիմադրության, մեխանիկական միացումների, դուրգամային եւ եռակցային միացումների ուսումնասիրման համար:

Ստենդները կարելի է միացնել նաև համակարգչին, որի վրա հնարավոր է տեսնել եւ պահպանել պարամետրերը:

«Մենք աշխատում ենք 2008 թվականից: Հիմնականում արտահանում ենք Ռուսաստան, բայց եղել են մատակարարումներ նաև Սաուդյան Արաբիա, Ֆիլիպիններ, Նոր Զելանդիա՝ հավանաբար նրա համար, որ անընդհատ նույն բանը չենք առաջարկում: Չէ՞ որ ներկայում կրթական ծրագրերն անընդհատ փոփոխվում են», - հավելել է նա:

Ամենամյա DigiTec ցուցահանդեսի կազմակերպիչը Հայաստանի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ընկերությունների միությունն է (UITE):

Լոռեցի հրաշամանուկը. 7-ամյա Սարիբեկը 6 ռեկորդի հեղինակ է

7-ամյա Սարիբեկ Մոսիկյանին Վանաձորում շատերն են ճանաչում: Նրա կատարած ռեկորդային վարժությունների համար լոռեցիները փոքրիկին դեռ տարիներ առաջ են կնքել հրաշամանուկ անունով:

Առաջին ռեկորդը Սարիբեկը սահմանել է 5 տարեկանում՝ 2013թ., գարնացնելով ոչ միայն համաքաղաքացիներին, այլև հայաստանյան «Դյուցազնագրի» կազմակերպիչներին: Կատարելով 1111 կքանիստ 32 րոպեում, նա գրանցել է իր առաջին ռեկորդը «Դյուցազնագրում»:

Ֆրանկոֆոնիայի երկրները համագործակցելով կայաքարեն ցեղասպանությունների դեմ

«Սարիբեկն ի վերուստ ասվածատուր ուժ ուներ: Երբ 4 տարեկանը լրացավ, սկսեց գնալ կարատեի պարապմունքների: Այնտեղ կքանիստ վարժությունն էին սովորել, որն ինքը պարբերաբար կատարում էր տանը: Մի օր էլ, երբ սկսեցի հաշվել նրա կքանստումները, տեսա, որ զարմանալիորեն շատ է կատարում: Մեկ-երկու շաբաթ աշխատելով, կքանստումների թիվը հասցրինք 1000-ի», - պատմում է հայրը՝ Արեն Մոսիսյանը:

Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային կազմակերպության անդամ երկրները միմյանց հետ համագործակցելով կայաքարեն ցեղասպանությունների դեմ: Այս մասին հայտարարել է Մենեգալի ԱԳ նախարար Մանկեր Նդիայեն՝ Երևանում Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային կազմակերպության երկրների ԱԳ նախարարների երկօրյա համաժողովի ամփոփիչ ասուլիսի ժամանակ:

Հայր ու որդի ջանասիրաբար աշխատելով երեք տարվա ընթացքում սահմանել են 6 ռեկորդ, որոնք ևս տեղ են գտել «Գյուցագնազրքում»: 70 կքանիստ անընդմեջ՝ 1 րոպեում, 2013 կքանիստ անընդմեջ՝ 57 րոպեում, երկու ձեռքերի երեք մատերի վրա հենում ծալում վարժություն 83 անգամ՝ 1 րոպեում, 1070 կգ-ոց մեքենայի հրում հետնամասից երկու ձեռքերով 44 մետր... Սարիբեկի սահմանած վերջին ռեկորդը՝ ուղևորներով հանդերձ 1273 կգ կշռող «Լադա» մակնիշի մեքենան 44 մետր առաջ հրումն է 2014թ. ապրիլին: Այդ օրը Սարիբեկի ռեկորդին միացել է նաև եղբայրը՝ 4-ամյա Ալենը, որը մեքենան հրել է 40 մետր: Թեև որդին մի քանի ռեկորդ է սահմանել, սակայն Մոսիսյանների երազանքը կքանստման ռեկորդի գրանցումն է «Գինեսի» ռեկորդների գրքում: «Ուզում եմ գրանցվեմ աշխարհի ռեկորդների գրքում, որպեսի բոլորն ինձ ճանաչեն ու իմանան, թե հայերն ինչքան ուժեղ են», - ասում է Սարիբեկը: Ռեկորդը գրանցելու համար սակայն, մի քանի կարևոր պայմաններ են անհրաժեշտ, ինչն ապահովելու համար ընտանիքը ֆինանսական հնարավորություն չունի:

Շնորհակալություն հայտնելով հայկական կողմին բացառիկ ջերմ ընդունելության և Երևան այցելելու հնարավորության համար, նախարարն ընդգծել է, որ համաժողովը հաջող անցավ:

Նախարարական հանդիպման մասնակիցները քննարկել են բազմաթիվ կարևոր հարցեր, ընդունվել են 5 կարևոր որոշումների վերաբերյալ նախագծեր՝ Ֆրանկոֆոնիայի տարածքը վերածել խաղաղության և հանդուրժողականության տարածքի, կանխել ցեղասպանությունները, կլիմայական փոփոխությունները, միգրանտների խնդիրը, ֆրանկոֆոնիայի արժեքների տարածման հարցում երիտասարդության մասնակցություն, ինչպես նաև նախարարական համաժողովի նախագահության անցում Մենեգալից Մադագասկարի:

ՖՄԿ գլխավոր քարտուղար. Միանում ենք Հայաստանի ցավին և ուժին

Մենք միանում ենք Հայաստանի ցավին և ուժին: Երևանում կայացած Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային կազմակերպության (ՖՄԿ) արտգործնախարարների երկօրյա համաժողովի արդյունքներով կայացած մամուլի ասուլիսում այս մասին հայտարարեց կազմակերպության գլխավոր քարտուղար Միքայելյա ժամը:

Չնայած առկա դժվարություններին, ընտանիքը հաստատակամ է նոր ռեկորդներ սահմանելու հարցում ու հույսով, որ կգտնվեն աջակիցներ՝ լոռեցի հրաշամանուկին աշխարհին ճանաչելու դարձնելու հարցում:

Նա նշեց, որ այսօր առավոտյան Երևանում գտնվող պատվիրակությունների անդամներն այցելել են Հայոց ցեղասպանության զոհերի Ծիծեռնակաբերդ հուշահամալիր:

«Այդ վայրը հիշեցնում է այն ցավի և տառապանքի մասին, որն ապրել է հայ ժողովուրդը: Եվ հուշարձանի՝ դեպի երկինք խոյացած նետը խորհրդանշում է այն ուժը, որը միավորում է ժողովրդին՝ լավագույն ապագայի հասնելու համար: Մենք միանում ենք դրան: Միանում ենք հայ ժողովրդին ցավին ու տառապանքին: Նաև միանում ենք նրա ուժին: Դրանով Հայաստանը բացառիկ դեր ունի ֆրանկոֆոնիայի ընտանիքում», - նշեց Միքայելյա ժամը:

Գայանե Մարգարյան

Ֆրանկոֆոնիայի երկրների պատվիրակները ծաղիկներ են դրել Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրում

Միջազգային պատվիրակության անդամները, որոնք Հայաստան են մասնակցել Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային կազմակերպության անդամ երկրների ԱԳ նախարարների 31-րդ նստաշրջանի համաժողովին, այսօր՝ հոկտեմբերի 11-ին, այցելել են Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակի հուշահամալիր: Նրանց ուղեկցել են ՀՀ ԱԳ նախարար Էդվարդ Նալբանդյանն ու Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի տնօրեն Հայկ Դեմոյանը ([Ֆոտոռեպորտաժ](#)):

Ֆրանկոֆոնիայի 80 երկրների պատվիրակությունների անդամները ծաղիկներ են դրել անմար կրակի մոտ՝ իրենց հարգանքի տուրքը մատուցելով 20-րդ դարի առաջին ցեղասպանության զոհերի հիշատակին:

Արարատ լեռան գեղեցիկ տեսարանի ֆոնին Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային կազմակերպության համաժողովի անդամներն «ընտանեկան» լուսանկար են արել Էդվարդ Նալբանդյանի գլխավորությամբ:

Քվերեկի միջազգային հարաբերությունների և Ֆրանկոֆոնիայի հարցերի նախարար Քրիստին Մեն-Պիեռը և Քվերեկի Ազգային ժողովի նախագահ Շակ Շակյոնը Էդվարդ Նալբանդյանին են հանձնել Հայոց ցեղասպանության ճանաչման մասին փաստաթղթի պատճենը: Վերջինս էլ այն փոխանցել է Հայկ Դեմոյանին՝ թանգարանում պահելու համար:

Նշենք, որ Ֆրանկոֆոնիայի համաժողովը համընկել է Երեւանի 2797-ակյանի տոնակատարությունների հետ:

Էդվարդ Նալբանդյան. Ֆրանկոֆոն երկրները պետք է մեկտեղեն ջանքերը՝ ցեղասպանությունները կանխելու համար

Հարկավոր է մեկտեղել ջանքերը՝ մարդկության դեմ նոր հանցագործություններ, նոր ցեղասպանություններ թույլ չտալու համար: Երեւանում կայացած Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային կազմակերպության (ՖՄԿ) արտգործնախարարների երկօրյա համաժողովի արդյունքներով կայացած մամուլի ասուլիսում այս մասին հայտարարեց Հայաստանի ԱԳ նախարար Էդվարդ Նալբանդյանը:

Պատասխանելով հարցին, որ համաժողովի շրջանակում ընդունված ամփոփիչ փաստաթղթերից մեկը վերաբերում է ցեղասպանությունների կանխարգելմանը, Նալբանդյանը նշեց Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին ՖՄԿ այդպիսի վերաբերմունքի հատուկ կարևորությունը:

Նախարարի խոսքով, կարևոր է, որ բոլոր երկրները սատարեցին նախաձեռնությունը: «Խոսքն այն կարևոր հաղորդագրության մասին է, որը Հայաստանը հասցեագրում է ամբողջ աշխարհին. չի կարելի նոր հանցագործություններ, նոր ցեղասպանություններ թույլ տալ, հարկավոր է մեկտեղել ջանքերը», - ընդգծեց Էդվարդ Նալբանդյանը՝ հիշեցնելով, որ ֆրանկոֆոնիայի մեծ ընտանիքը միավորում է աշխարհի պետությունների ավելի քան մեկ երրորդին:

Հայոց ցեղասպանության հարցը նոր փուլ է մտնում. ճանաչումից՝ փոխհատուցում

Այսօր Օսմանյան կայսրությունում Հայոց ցեղասպանության հարցը նոր փուլ է մտնում. Ցեղասպանության փաստի ճանաչումից գիտական հասարակությունը անցում է կատարում փոխհատուցման պահանջին:

Գիտական հիմնավորման նախապատրաստումը այսօր մեկնարկած «Հայոց ցեղասպանություն-100. ճանաչումից փոխհատուցում» թեմայով կոնֆերանսի հիմնական թեմաներից է: Այս մասին [NEWS.am](#)-ի թղթակցի հետ զրույցում ասաց ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի տնօրեն, ակադեմիկոս Ռուբեն Սաֆրաստյանը:

Նրա խոսքով կոնֆերանսում խմբերից մեկի աշխատանքը նվիրված է լինելու պահանջների փաթեթ ձևավորելուն և Ցեղասպանության հետևանքները վերացնելուն, ինչը հատկապես կարևոր է ճանաչումից փոխհատուցման պահանջին անցնելու կապակցությամբ:

Կոնֆերանսին ներկա էին ոչ միայն հայ մասնագետներ, այլ նաև այլ երկրների գիտնականներ, որոնք ուսումնասիրում են Հայոց ցեղասպանությունը: Յասմին Դոււմ-Թրագույը, օրինակ, ղեկավարում է Չալցբուրգի համալսարանի հայագիտության ամբիոնը և արդեն մի քանի տարի զբաղվում է Հայոց պատմության ուսումնասիրությամբ: [NEWS.am](#)-ի թղթակցի հետ զրույցում նա նշեց, որ աշխարհում կան ցեղասպանության մասին դեռ շատ հետաքրքիր և չիրապարակված նյութեր, և ինքը հույս ունի կոնֆերանսում լսել ինչ-որ նոր բան և նոր բացահայտումներ տեսնել:

Միջիգանի համալսարանի հայագետ Գեուրգ Բարդակչյանը նույնպես հույս է հայտնել կոնֆերանսում ինչ-որ նոր բան լսել կամ հայտնի փաստերին նոր աչքով նայել: Իր ելույթում նա կանդորադառնա Հիտլերի հռետորական հարցին (Ո՞վ է հիմա հիշում հայերի մասին) նոր տվյալների և նյութերի լույսի ներքո:

Գերմանացի պատմաբան Մայքլ Հասեմանը, որը վերջերս գիրք էր գրել Հայոց ցեղասպանության մասին, նշել է, որ

կոնֆերանսը հիանալի հնարավորություն է նոր տեղեկություններ տրամադրելու համար: Ռուբեն Սաֆրաստյանի խոսքով՝ կոնֆերանսի մասնակիցներն իրոք հնարավորություն կստանան լսել զեկույցներ, որոնք հիմնված են նոր, նախկինում անհայտ արխիվային նյութերի վրա: «Ցեղասպանությունը շատ բարդ պատմական երևույթ է: Այնպես չէ, որ թուրքերը եկան եւ բոլորին սպանեցին: Շատ հարցեր կան՝ կապված գանգվածային ջարդերի նախապատրաստման, ծրագիրն իրականացնելու մեթոդների ինչպես նաեւ այն բանի հետ, թե ինչպես էին օգտագործվում ռեսուրսները նպատակին հասնելու համար: Շատ կարեւոր է հասկանալ, թե ինչպիսին էր այն ժամանակ դիվանագիտական միջավայրը», - նշեց ակադեմիկոսը: Նա կարծում է, որ հենց այդ պատճառով պատմաբաններն ու թուրքագետները դեռ շատ աշխատանք պետք է կատարեն Ցեղասպանության խորը եւ զանգվածային ուսումնասիրության համար: Իրոք, հիմա հետազոտողները աշխատում են արդեն այլ ուղղությամբ. նրանք փորձում են հասկանալ ոչ թե այն, թե եղել է արդյոք Ցեղասպանությունը թե ոչ, այդ փուլն արդեն անցյալում է, պատմաբանները ընդունում են Ցեղասպանության փաստը: Այսօր գիտնականները փորձում են ավելի խորը հասկանալ մարդկության դեմ այդ հանցագործության էությունը, քանի որ դա կարող է կանխել նման հանցագործությունները սպազայում:

Հայ-իրանական տնտեսական հարաբերությունների զարգացման համար պետք է որոշակի ծրագրեր մշակել. Չահանգիրի

ՀՀ ԱԺ նախագահ Գալուստ Սահակյանը հոկտեմբերի 15-ին ընդունել է Իրանի Իսլամական Հանրապետության առաջին փոխնախագահ Էսհադ Չահանգիրիի գլխավորած պատվիրակությանը: Ողջունելով հյուրերին ՀՀ Ազգային ժողովում Գալուստ Սահակյանը նշել է. «Պատմության ողջ ժամանակահատվածում հայ-իրանական սերտ առնչությունների գրավականներից մեկը եղել է մշակույթը եւ մշակութային ժառանգության հանդեպ ցուցաբերած հոգատար վերաբերմունքը: Իրանի Իսլամական Հանրապետության հետ ձեւավորվել են բարիդրացիական հարաբերություններ՝ խարսխված փոխկապակցության ամուր հիմքերի վրա: Այսօր առանց վարանելու կարելի է փաստել, որ հայ-իրանական հարաբերությունները գտնվում են բարձր մակարդակի վրա»:

ԱԺ նախագահը երկկողմ համագործակցության շրջանակում կարեւորել է տնտեսական հարաբերությունների մակարդակի բարձրացումը, որը հնարավորություն կընձեռի օգտագործելու տնտեսական համագործակցության ամբողջ ներուժը: ԱԺ նախագահի խոսքով՝ Հայաստանը բարձր է գնահատում հայ համայնքի նկատմամբ ցուցաբերած ԻԻՀ իշխանությունների ջերմ վերաբերմունքը, որի դրսևորումներից են նաեւ Իրանի տարածքում գտնվող հայկական պատմամշակութային ժառանգության նկատմամբ հոգատարությունը եւ պահպանման ուղղությամբ կատարվող աշխատանքները: Խորհրդարանի ղեկավարը նշել է, որ հայ-իրանական համագործակցությունը նպաստում է տարածաշրջանային խաղաղության եւ կայունության ամրապնդմանը. հակամարտությունների եւ ճգնաժամերի ընթացքում Հայաստանի եւ Իրանի իշխանություններն աչքի են ընկել հավասարակշռված եւ շրջահայաց մոտեցումներով: Գալուստ Սահակյանը հույս է հայտնել, որ Էսհադ Չահանգիրիի այցը նոր խթան կհանդիսանա երկկողմ փոխշահավետ համագործակցության ամրապնդման համար: Իրանի Իսլամական Հանրապետության առաջին փոխնախագահ Էսհադ Չահանգիրին նշել է, որ այսօր երկու բարեկամ երկրների պատմամշակութային եւ քաղաքական հարաբերությունները գտնվում են բարձր մակարդակի վրա: Ըստ պարոն Չահանգիրիի՝ դրա վառ օրինակը բարձրաստիճան պաշտոնյաների փոխայցերն են: Անդրադառնալով Իրան-Հայաստան տնտեսական համագործակցությանը՝ Էսհադ Չահանգիրին նշել է, որ տնտեսական հարաբերությունների զարգացման համար պետք է մշակել որոշակի ծրագրեր եւ օգտագործել առկա ներուժը: Եվ այսօր կայանալիք գործարար համաժողովը կարող է դառնալ առաջին քայլը: Իրան-Հայաստան տնտեսական համագործակցության շրջանակում ԻԻՀ առաջին փոխնախագահը փաստել է, որ ԵՏՄ երկրներից Հայաստանը միակն է, որ Իրանի հետ ցամաքային ճանապարհ ունի, եւ այդ փաստը կարող է լավ հնարավորություններ ստեղծել բարեկամ երկրների գործարարների համար: Պարոն Չահանգիրին անդրադարձել է նաեւ Սիրիայում, Եմենում, Իրաքում տեղի ունեցող արյունահեղ իրադարձություններին՝ կարեւորելով տարածաշրջանի երկրների դերը ծայրահեղականների գործողությունների կանխման եւ խաղաղության վերահաստատման գործում: Նա նշել է, որ միջազգային աստիճանում պետք է լսելի դարձնել տառապյալ ժողովուրդների ձայնը: Էսհադ Չահանգիրին անդրադարձել է նաեւ Իրանի նահանգների եւ Հայաստանի մարզերի միջեւ արդյունավետ համագործակցությանը՝ նշելով, որ սա կարող է ավելի խոր շփումների նախադրյալ դառնալ: Ընդգծելով բարեկամ երկրների խորհրդարանների դերակատարումը հարաբերությունների զարգացման եւ խորացման գործում՝ Էսհադ Չահանգիրին իր երախտագիտությունն է հայտնել միջազգային աստիճանում Իրանին աջակցելու համար:

Իրանի էներգետիկայի նախարար. Նոյեմբերին Թեհրանում տեղի կունենա հայ-իրանական գործարար համաժողով
 Անհրաժեշտ է օգտագործել բոլոր հնարավորությունները հայ-իրանական տնտեսական եւ առևտրական հարաբերությունների զարգացման համար՝ երկկողմ ապրանքափոխանակության ավելացման նպատակով: Այդ

մասին հոկտեմբերի 15-ին հայ-իրանական գործարար համաժողովի ընթացքում հայտարարել է Իրանի էներգետիկայի նախարար Հոմիդ Չիթչինը:

Նա համոզվածություն է հայտնել, որ միջոցառումը դրական նշանակություն կունենա առևտրական հնարավորությունների ի հայտ բերման տեսանկյունից: Նախարարի խոսքով, տարածաշրջանում եւ աշխարհում Իրանի սկզբունքային քաղաքականությունը հիմնված է բոլոր երկրների հետ հարաբերությունների զարգացման վրա: «Վստահաբար կարելի է ասել, որ բարձր մակարդակի քաղաքական հարաբերությունները նպաստում են երկրների միջև ավելի մեծ ինտեգրացիային:

Որպես հայ-իրանական միջկառավարական հանձնաժողովի համանախագահ, կարծում եմ, որ անհրաժեշտ է բոլոր հնարավորություններն օգտագործել տնտեսական եւ առևտրական հարաբերությունների զարգացման համար՝ երկկողմ առևտրաշրջանառության ավելացման նպատակով: Խնդրին հետևում են համապատասխան ատյանները», - նշել է Հոմիդ Չիթչինը: Նա հավելել է, որ նոյեմբերին Թեհրանում գործարար համաժողով կանցկացվի, որի ընթացքում կօգտագործվեն հայ-իրանական տնտեսական համագործակցության հետագա զարգացման բոլոր հնարավորությունները:

Նրա խոսքով, ներկայումս ներդրումների համար բարենպաստ պայմաններ են ստեղծված ինչպես առևտրի ոլորտում, այնպես էլ զբոսաշրջության, մաքսատների, հիդրոէներգետիկայի, նավթի եւ իրանական գազի: «Այդ ոլորտները գրավիչ են մասնավոր սեկտորի համար: Բազմաթիվ փաստաթղթերի ստորագրմամբ բարենպաստ դաշտ է ստեղծվում երկու երկրների մասնավոր սեկտորների համագործակցության համար», - ամփոփել է Իրանի էներգետիկայի նախարարը:

Արցախում Մատենադարան են կառուցում

Արցախի Հանրապետության նախագահ Բակո Սահակյանը հոկտեմբերի 19-ին այցելել է Գանձասարի վանական համալիրի հարեւանությամբ կառուցվող Մատենադարանի շենք եւ ծանոթացել իրականացվող աշխատանքներին:

Երկրի ղեկավարն այնտեղ հանդիպում է ունեցել Մերոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտի՝ Մատենադարանի տնօրեն Հրայր Թամրազյանի եւ հաստատության մի խումբ գիտաշխատողների ու մասնագետների հետ:

Նախագահը գոհունակությամբ նշել է, որ աշխատանքները մտել են վերջնական փուլ, եւ շուտով այս կարևոր գիտամշակութային կենտրոնը կսկսի իր աշխատանքը:

Բակո Սահակյանը երախտագիտություն է հայտնել Մերոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի տնօրենին եւ աշխատակիցներին՝ մշտական աջակցության համար՝ նշելով, որ առանց նրանց բարձր մասնագիտական եւ հայրենասնվեր գործունեության անհնարին կլիներ հաջողությամբ իրականացնել արցախյան Մատենադարանի հիմնադրման աշխատանքները:

[Մուրթ Հայաստանից - NEWS.am](http://NEWS.am)

Թուրքիա այցելող հայաստանցիների թիվը խիստ նվազել է 2015-ի հունվարից օգոստոս ամիսներին

Թուրքիա այցելող հայաստանցիների թիվը 2015-ի հունվարից օգոստոս ամիսներին կազմել է 33 708 հոգի:

Ինչպես NEWS.am-ը տեղեկանում է Թուրքիայի մշակույթի եւ տուրիզմի նախարարությունից, 2015-ի օգոստոսին Թուրքիա է այցելել 8 170 հայաստանցի, ինչը 26 տոկոսով պակաս է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ:

Նախորդ տարի հունիսին Թուրքիա էր այցելել 6 424 հայաստանցի:

Իսկ 2015-ի հունվարից օգոստոս ամիսներին Թուրքիա այցելած հայաստանցիների թիվը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 29 տոկոսով՝ կազմելով 33 708 հոգի: Նախորդ տարի նույն ժամանակահատվածում Թուրքիա էր այցելել 47 591 հայաստանցի:

Արևմտյան Հայաստան

Դիարբեքիում թուրք ոստիկանները կրակել են հայկական եկեղեցու ցուցանակի վրա

Թուրքիայի Դիարբեքի քաղաքի հայկական Սուրբ Կիրակոս եկեղեցու ցուցանակը եւ պատը վնասվել են թուրք ոստիկանների կրակոցներից:

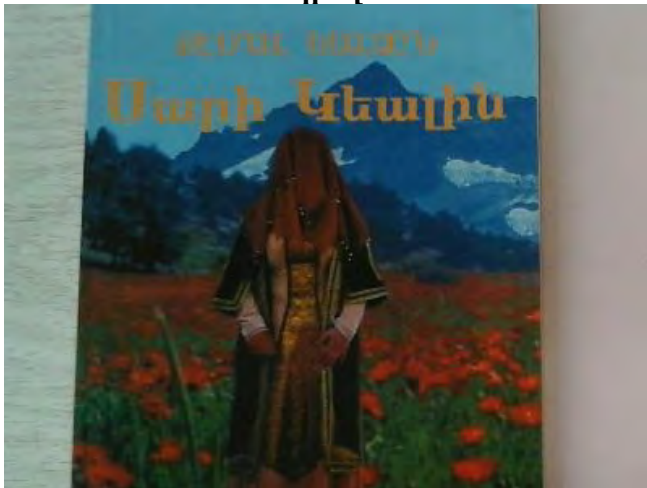
Դիարբեքիի հայերի միջոցներով ու Դիարբեքիի քաղաքապետարանի աջակցությամբ վերանորոգված հայկական Սուրբ Կիրակոս եկեղեցին վերջին թուրք-քրդական բախումների ժամանակ դարձել է թուրք ոստիկանների թիրախը:

Թուրք ոստիկանները, օգտվելով փողոց դուրս գալու արգելքի սահմանումից Սուրբ շրջանում, անկանոն կրակահերթեր են արձակել Սուրբ կիրակոս եկեղեցու ցուցանակի վրա, որի վրա գրված է «Սուրբ Կիրակոս Հայոց եկեղեցի, Տիգրանակերտ»:

Բախումների ժամանակ վնասվել են նաև մզկիթներ, ինչպես նաև թալանվել է Դիարբեքի կաթոլիկ հայկական եկեղեցին:

Արևմտյան Հայաստանում ծպտյալ հայերն իրար «մերոնքական» են անվանում. թուրք գրող

Հայկական հարցի վերաբերյալ բազմաթիվ փաստավավերագրական գրքերի հեղինակ, ազգությամբ թուրք, Քեմալ Յալչընը 1915թ. հայերի կոտորածից հետո Արևմտյան Հայաստանում ապրող ծպտյալ հայերի մասին 2 գիրք է գրել՝ «Մարր Աեալին» և «Մերոնքականներ»:

NEWS.am-ի հետ զրույցում Քեմալ Յալչընը նշեց, որ ծպտյալ հայերի մասին գիրք գրելու համար 3 անգամ եղել է Արևմտյան Հայաստանում, գտել դավանափոխ հայերի և ներկայացրել նրանց պատմությունը: «Արևմտյան Հայաստանում կա մի քանի միլիոն դավանափոխ հայ, որոնք վերջին տարիներին արդեն սկսել են բարձրաձայնել, որ հայ են: Այնտեղ ծպտյալ հայերն իրար անվանում են «մերոնքական», այսինքն՝ հայ և. հենց այդ բառով էլ կարողանում են ամբողջի միջից ճանաչել իրար: Հենց «մերոնքականներին» էլ գտել եմ, գրուցել նրանց հետ, լսել պատմություններն ու դրանք գրել դավանափոխ հայերի մասին պատմող իմ գրքերում», -ասաց Քեմալ Յալչընը: Նշենք, որ 25-ից ավելի գրքերի հեղինակ թուրք գրող Քեմալ Յալչընը առաջին անգամ է Հայաստանում:

1990թ. հայկական հարցին նվիրված գրքերի հրատարակող Քեմալ Յալչընը ծնվել է 1952թ. Թուրքիայի Դենիզլի քաղաքում: Թուրքիայում իր հակակառավարական քաղաքական գործունեության պատճառով ստիպված է եղել փախչել Գերմանիա, ուր 1981թ. ստացել է քաղաքական ապաստանի իրավունք, Թուրքիա կարողացել է այցելել միայն 13 տարի անց: Նա ապրում է Գերմանիայում և Բոնի քաղաքում աշխատում որպես ուսուցիչ:

Միյունք

Ստամբուլում 53 տարի անց նոր հայկական դպրոց է բացվել

Ստամբուլի հայկական համայնքին պատկանող 171-ամյա Դադյան դպրոցի նոր մասնաշենքն ընդունել է աշակերտներին:

Թուրքական Gazetevatan կայքի փոխանցմամբ՝ Ստամբուլի Բաքրըջոյ թաղամասի հայկական Սուրբ Աստվածածին հիմնադրամի ղեկավարող 171-ամյա Դադյան դպրոցի նոր մասնաշենքը դռներն է բացել աշակերտների առաջ: Նոր շենքի ճարտարապետն է Նուբար Մանալյանը, ով մինչև նույն ժամանակ հիմնադրամի նախագահն է: Դպրոցի ընդհանուր տարածքը 6 հազար քմ է, որի մեջ են մտնում 16 դասարան, սպորտային դահլիճ, 300 հոգանոց կոնֆերենս սրահ, տարբեր լաբորատորիաներ, ճաշարան և այլն:

Ստամբուլի «Քամփ Արմեն» մանկատան սեփականության վկայականը հանձնվել է հայերին

Ստամբուլի հայ համայնքից թուրքական իշխանությունների կողմից խլված «Քամփ Արմեն» անունը կրող մանկատան սեփականության վկայականը հանձնվել է Ստամբուլի Գեղիկփաշայի հայկական բողոքական եկեղեցուն:

Ինչպես տեղեկացնում է Ստամբուլի հայկական «Ակոս»-ը, Գեդիկիփաշայի հայկական բողոքական եկեղեցու հիմնադրամի փաստաբան սերու Ավանգիլը հայտարարել է, թե մանկատան շենքի սեփականության վկայականի վերադարձի հետ կապված բոլոր աշխատանքներն ավարտված են եւ շենքն այժմ եկեղեցուն է պատկանում: Նշենք, որ Ստամբուլի «Քամփ Արմեն» մանկատունը 1987-ին գավթով է թուրքական իշխանությունների կողմից, այնուհետ վաճառվել թուրք գործարարի: Վերջինս էլ որոշել է քանդել մանկատունը եւ էլիտար տներ կառուցել: Հասարակական ճնշման արդյունքում մանկատան քանդումը ժամանակավորապես դադարեցվել է: Հիշյալ մանկատանն են մեծացել նաև Հրանտ Դինքը եւ նրա կինը՝ Ռաքել Դինքը: Մանկատան տարածքում ամիսներ շարունակ հերթապահում են հայ ակտիվիստները:

Միջազգային

Ջորջ Բլունի. Հայոց ցեղասպանությունն իրականացվել է 1915-ին, ոչ ոք չի վիճում այդ մասին

1915-ին հայերի նկատմամբ ցեղասպանություն է կատարվել, այդ հարցի վերաբերյալ ոչ ոք չի վիճում: Այդ մասին ասել է համաշխարհային հռչակ վայելող դերասան Ջորջ Բլունին Հարավային Քալիֆորնիայի հանրային ռադիոյի «The Frame» հաղորդմանը տված հարցազրույցում: «Հիմա պատմությունը փոխվել է, եւ թուրքերն այլևս չեն ուզում խոսել դրա մասին: Եվ քանի որ մենք Թուրքիայում ռազմական բազաներ ունենք, հանկարծ այդ նույն քաղաքական գործիչները, որոնք մինչ այդ ասում էին՝ «Այո, եղել է ցեղասպանություն», այսօր չեն կարող խոսել դրա մասին: Դուք դա չեք կարող ցեղասպանություն կոչել», - հայտնել է Բլունին: Դերասանի խոսքով, ինքը շատ սենատորների հետ է խոսել եւ հարցրել է, թե կարո՞ղ են այսօր խոսել Հայոց ցեղասպանության մասին: Օրենսդիրները պատասխանել են. «Բոլորովին չենք կարող, որովհետև Թուրքիան ահաբեկչության դեմ պայքարում մեր դաշնակիցն է»: Բլունին ընդգծել է, որ դերասանը չի կարող քաղաքականությամբ զբաղվել, բայց իրոք կարող է հարցեր բարձրացնել, որոնք իր համար նշանակություն ունեն:

Թուրքիան Ադրբեջանին 60 ռազմական զրոհային ուղղաթիռ կտրամադրի

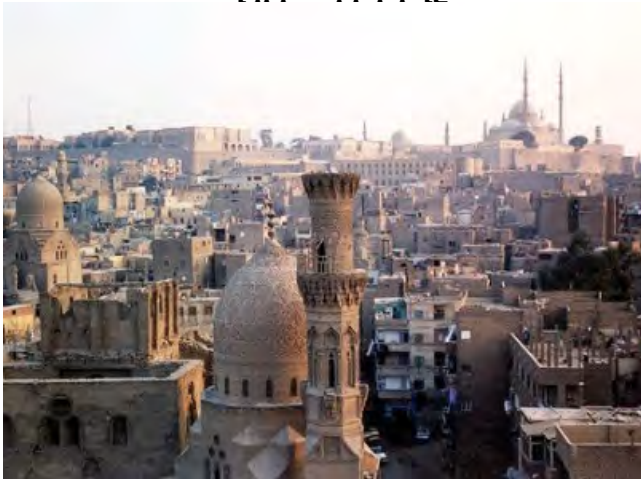
Թուրքիան Ադրբեջանին ռազմական զրոհային AgustaWestland-TAI ուղղաթիռներ կտրամադրի: Ինչպես հաղորդում է haqain.az-ը, 60 ուղղաթիռի համար Ադրբեջանը կվճարի 3 միլիարդ դոլար: 2007 թվին իտալա-բրիտանական AgustaWestland ընկերությունը շահել է թուրքական ATAK (Attack and Tactical Reconnaissance Helicopters) տեղերը՝ AW129 բազայում թուրքական բանակին սպասարկող 51 ուղղաթիռի արտոնագրային արտադրության համար: Գործարքի արժեքը 2,7 միլիարդ դոլար է: Համաձայնագիրը նախատեսում էր թողարկվող ուղղաթիռների քանակը մեծացնել մինչև 91 միավորի: Արտադրությամբ զբաղվում է Turkish Aerospace Industries-ը: AgustaWestland-TAI-երը զինված են թուրքական Aselsan ֆիրմայի սարքավորումներով՝ կապի համակարգ, համակարգիչ, նավիգացիոն սարքեր եւ սենսորներ. դիտարկման եւ նշան բռնելու ջերմատեսողական AseIIFLIR-300T համակարգ, Milder ռադար: AgustaWestland-TAI-երի վրա նախատեսված է թուրքական Roketsan ընկերության Ստաս հրթիռների տեղադրում: Ուղղաթիռը զինված է երեք 20-միլիմետրանոց հրանոթներով, «օդ-երկիր» եւ «օդ-օդ» կարգի կառավարվող հրթիռներով եւ 80 միլիմետրանոց հրթիռների չկառավարվող բոկներով: Ուղղաթիռի վրա կտեղադրվեն նաև լրացուցիչ զինատեսակներ:

Անկարայի պայթյունը թուրքական իշխանություններն են կազմակերպել. Քուրդ կուսակցապետ

Թուրքիայի քրդական «Ժողովուրդների դեմոկրատական» (HDP) կուսակցության առաջնորդ Սելահաթին Դեմիրթաշը Անկարայում տեղի ունեցած հզոր պայթյունի կազմակերպման մեջ մեղադրել իշխանություններին: Թուրքական T24.com կայքի փոխանցմամբ՝ Անկարայում հոկտեմբերի 10-ի խոշոր պայթյունից հետո խիստ ելույթով է հանդես եկել HDP-ի առաջնորդ Սելահաթին Դեմիրթաշը: Նա նշել է, թե պայթյունից հետո որևէ պաշտոնյա հրաժարական չի տվել, ինչը նշանակում է, որ բոլորը գոհ են տեղի ունեցածից: «Մա մեր իշխանությունների կողմից ժողովրդի հանդեպ իրանակացված հարձակում էր»,-ասել է Սելահաթին Դեմիրթաշը:

Հայտնի է դարձել Թուրքիայի քաղաքներում մզկիթների թիվը

Թուրքիայի խոշոր քաղաքներում մզկիթների թիվը հետաքրքիր պատկեր է ներկայացնում:

- Ստամբուլ- 3 269
- Ըոնիա- 3 115
- Անկարա- 2 955
- Մամսուհ- 2 674
- Քաթամոնու- 2 601
- Ամթալիա- 2 161
- Օրդու- 2 079
- Տրապիզոն- 1 994
- Դիարբեքիր- 1 968
- Իզմիր- 1 864
- Ուրֆա- 1 849
- Էրզրում- 1 572
- Ադանա- 1 417
- Վան- 1 367
- Մարաշ- 1 305
- Այնթափ- 970
- Խարբերդ-966
- Մալաթիա-940
- Բիթլիս- 692
- Արտվին-690
- Մուշ-588
- Երզնկա-575
- Կարս-504
- Արդահան-275
- Իգդիր-243
- Դերսիմ-92

[Լուրեր Հայաստանից - NEWS.am](http://www.news.am)

Հասարակական

Բելառուսի դեսպան. Հայաստանը միայնակ չի մնա Ղարաբաղի խնդրի հետ

Հայաստանը միայնակ չի մնա ղարաբաղյան հսկամարտության հարցում: Նա իր գործընկերների, ՀԱՊԿ ընկերների և եղբայրների հետ է: [NEWS.am](http://www.news.am)-ի թղթակցի հետ զրույցում Հայաստանում Բելառուսի նորանշանակ արտակարգ և լիազոր դեսպան Իգոր Նազարուկը իր երկրի տեսակետն է ներկայացրել ղարաբաղյան հսկամարտության գոտում լարվածության կապակցությամբ և անդրադարձել է հայ-բելառուսական տնտեսական հարաբերությունների հեռանկարներին, ինչպես նաև պատմել է Հայաստանից ստացած իր առաջին տպավորությունների մասին:

Ընդամենը մեկ ամիս է, ինչ Դուք Երևանում եք և պաշտոնապես ներկայացնում եք Բելառուսը մեր երկրում, բայց արդեն ակտիվ մասնակցում եք տարբեր միջոցառումների, հանդիպումներ եք անցկացնում: Գրածե՞ք մի փոքր Ձեր մասին:

Իրականում Բելառուսի բոլոր արտասահմանյան դիվանագիտական առաքելություններն ակտիվ են, և դա պայմանավորված է ոչ միայն դիվանագետի անձնական որակներով, այլ նաև այն հանգամանքով, որ մեր դիվանագիտությունը ստեղծագործ է: Առաջին հերթին դա ուղղված է կոնկրետ երկրի հետ ակտիվ համագործակցությանը: Երկրորդ հերթին դա աջակցում է մեր ձեռնարկություններին, մեր արտահանողներին՝ իրենց արտադրանքը արտաքին շուկա հանելու համար: Հայաստանը բացառություն չէ: Ինչ վերաբերում է ինձ, ապա նախքան դեսպանի պաշտոնին նշանակվելը ես ղեկավարում էի Բելառուսի ԱԳՆ արտաքին տնտեսական գործունեության դեպարտամենտը: Նախքան այդ երկար տարիներ աշխատում էի մաքսային մարմիններում, այսինքն՝ ըստ էության, զինվորական էի: Կոչումով փոխգնդապետ էի, գնդապետի կոչում ստանալուն 3 ամիս էր մնացել, երբ ինձ հրավիրեցին ԱԳՆ:

Ամուսնացած եմ: Մեծ աղջիկս մի քանի ամիս առաջ թոռնիկ պարգեւեց: Որոշեցին նրա անունը Կարինա դնել, ինչը ինձ համար զարմանալի էր, քանի որ ես նրանց չէի ասել, որ նշանակվում եմ Հայաստանում Բելառուսի դեսպան: Ես իմացել եմ, որ Կարինան Հայաստանում ամենատարածված կանացի անուններից մեկն է:

Վերջին ժամանակներս ադրբեջանական կողմը պարբերաբար խախտում է հրադադարի ռեժիմը:

Հայաստանի ՁՈՒ-ն վերջերս կանխեց սահմանը խախտելու Ադրբեջանի փորձը: Ձեր կարծիքով՝ որքա՞ն կարող է շարունակվել Բաքվի նման արկածախնդիր քաղաքականությունը, որը հակասում է միջազգային իրավունքի սկզբունքներին: Ինչպիսի՞ն է այս հարցում Բելառուսի դիրքորոշումը:

Բելառուսը հետխորհրդային երկրներից բոլորից լավ է հասկանում, թե ինչ տառապանքներ է կրել հայ ազգը, որ այդ տառապանքները շարունակվում են: Այդ տառապանքները ոչ մի դեպքում չպետք է շարունակվեն: Մեր նախագահը եւ կառավարությունը հենց խաղաղ կարգավորման կողմնակից են: Հրադադարի ռեժիմի խախտման կապակցությամբ ես միայն ափսոսանք կարող եմ հայտնել: Բելառուսի պաշտոնական դիրքորոշումը միշտ այն է եղել, որ կա ԵԱՀԿ Մինսկի խումբ, որը ստեղծվել է հակամարտությունը առավելագույնս կարգավորելու համար՝ աստիճանաբար նվազեցնելով լարվածությունը: Այժմ առիթ կա ակտիվացնել այս խմբի գործունեությունը՝ կոնկրետ, քննելի որոշումներ կայացնելու համար:

Ժամանակը չէ արդյոք, որպեսզի ԵԱՀԿ ՄԽ համանախագահները կոնկրետ հասցեավորված հայտարարություններ անեն՝ ադրբեջանական կողմի նման քայլերը կանխելու համար:

Ո՞ւմ համար է հակամարտությունը սրվում: Նշանակում է, որ կան ուժեր, որոնց դա ձեռնտու է: Ես չգիտեմ, որքանով են այդ մարդիկ առողջ դատում, որքանով են նրանք հոգեպես առողջ: Չէ՞ որ մարդու նորմալ վիճակը հանգիստն է, ուրախությունը, մերձավորների մասին հոգածությունը: Ներեցեք կրկնվելու համար, ծառ տնկելը, երեխաներ ծնելն ու տուն կառուցելն է: Բայց ոչ մի դեպքում հակառակը՝ ոչնչացնել տունը, սպանել երեխաներին եւ կտրել ծառը: Չէ՞ որ մարդը բնության մասնիկն է: Ուրիշ ո՞ր կենդանական արարածն է զանգվածաբար սպանում իր նմանների: Ես միզուցե իդեալիստ եմ, սակայն հիանալի հասկանում եմ, որ չարը կպատժվի: Ես կարծում եմ, որ հայկական հողի վրա կլինի խաղաղություն, հանգստություն, եւ ձեր ազգը վերջապես կհասնի այն արդար արժեքներին եւ այն հարգանքին, որը նա դարեր է հազարամյակներ շարունակ վաստակել: Ես անկեղծ հավատում եմ եւ ցանկանում եմ դա:

Հայաստանն ու Բելառուսը ԵՏՍ Կործնակերներ են: Առանձնացրե՞ք խնդրում են տնտեսության կոնկրետ ոլորտները, որտեղ երկկողմ հարաբերությունների զարգացման ներուժ կա:

Մենք հսկայական արդյունաբերական ներուժ ունենք: Մեր ինժեներները տեխնիկապես միանման են դատում, նրանք ստանդարտավորման միասնական դպրոց են անցել: Այդ պատճառով կան շատ լավ հեռանկարներ: Ես օրինակ հենց նոր էի եկել, եւ բառացիորեն հաջորդ շաբաթ կայացավ հայ-բելառուսական գիտատեխնիկական հանձնաժողովի նիստը: Նրանք որոշել են Մեւանում գիտական կենտրոն ստեղծել, որտեղ կգործի հայ-բելառուսական տեխնիկական կենտրոն:

Հայաստանը հիանալի բնակլիմայական պայմաններ ունի: Բնականաբար գյուղատնտեսական արտադրանքի մեծ հնարավորություն կա: Գաղտնիք չէ, որ մենք մեզ մոտ չենք կարող շատ մթերքներ անցնել՝ ելնելով կլիմայական առանձնահատկություններից: Այդ պատճառով ստիպված ենք գնել: Ես համոզվել եմ, թե որքան որակյալ է հայկական գյուղատնտեսական արտադրանքը: Միակ բանը, որը պակասում է, եւ սա քննադատություն չէ, այլ փաստի արձանագրում, գյուղատնտեսության մեխանիզացումն է: Բելառուսն ունի գյուղատնտեսական մեքենաների եւ գործիքների ամբողջ շարք: Հայաստանը կերակրում է իրեն,

իսկ հիմա պետք է, որ նա արտադրանք մատակարարի Ռուսաստան, Ղազախստան, Բելառուս եւ Ղրղզստան: Առավելապես պետք է զարգացնել արդյունաբերության, գյուղատնտեսության, տրանսպորտի, ֆինանսական, մշակութային ոլորտներում փոխհամագործակցությունը, կազմակերպել տարբեր մարզական միջոցառումներ, վերապատրաստումներ:

Եվ իհարկե չի կարելի մոռանալ, որ Բելառուսն ու Հայաստանը ՀԱՊԿ գործընկերներ են: Վառողը պետք է չոր լինի: Մենք ոչ ոքի չենք սպառնում, բայց ամեն դեպքում պետք է հստակ հասկանանք, որ աշխարհը շատ անկայուն է եւ շատ բարդ: Այդ պատճառով մենք պետք է պատրաստ լինենք իրադարձությունների ցանկացած զարգացման:

Ձե՞ք կարծում, որ ՀԱՊԿ-ը պետք է որեւէ դատապարտող հայտարարություն անի Ադրբեջանի հասցեին, որը պարբերաբար խախտում է հրադադարի ռեժիմը դարաբաղյան հակամարտության գոտում:

Բառացիորեն անցյալ շաբաթ Հայաստանում՝ «Բաղրամյան» հրաձգարանում, ՀԱՊԿ զորավարություններ կայացան: Մասնակցում էին Հայաստանի, Ռուսաստանի, Բելառուսի եւ մյուս անդամ երկրների բանակների ստորաբաժանումները: Բնականաբար նման միջոցառումների վրա է բեռնված հարեւան երկրների ուշադրությունը: Դա հստակ ուղերձ էր ամ այն, որ Հայաստանը այդ խնդրի հետ միայնակ չի մնա: Հայաստանի կողքին են իր գործընկերները, ընկերները, եւ կասեի եղբայրները: Այդ պատճառով, եթե պարզ ասենք, ապա դա հայտարարություն էր արտաքին աշխարհին այն մասին, թե ինչին կարող է բախվել ագրեսիան՝ հավաքական հետ մղման:

Ի՞նչն է Ձեզ Հայաստանում ամենից շատ դուր եկել:

Հայաստանի ճարտարապետությունը յուրահատուկ է: Այն հիմնված է բազմադարյա ավանդույթների վրա: Դա հայ ժողովրդի եւ արտաքին շրջապատի ներդաշնակության արտահայտումն է: Սակայն ցանկացած արժեք մարում է մարդկային արժեքների կողքին: Ինձ, անկեղծ ասած, ամենից շատ զարմացրին հենց հայերը: Չարմացրին իրենց հոգու գեղեցկությամբ, հպարտ հանգստությամբ: Աչքի է զարնում երեխաների նկատմամբ մեծ սերը: Միևնույն երբեք չես տեսնի, որ անձանդ մարդը մոտենա եւ ասենք շոյի քո երեխայի գլուխը: Այստեղ երեխաները շրջապատված են հասարակության սիրով: Մերն ու հանդուրժողականությունը ոչ միայն ձեր գեներում է, այլ արմատավորվում է եկեղեցու միջոցով:

Չրուցեց Տաթևիկ Ղազարյանը

Թուրքիայում իրենց ինքնությունը կորցրած հայերի անկեղծ պատմությունները. Մաս 2

Ռուսթեմ Բաբրըջբոլու, 33 տարեկան

Ընտանիքս Ադրբեջանում՝ Գերգերում է ապրում: Ծնողներս դեռ մզկիթ են գնում: Նրանք կապեր ունեն անգամ շրջանում

ամենահայտնի կրոնական խմբի՝ Մենգիի հետ: Անշուշտ բոլորն ամեն ինչ գիտեն: Ես, օրինակ, 12-13 տարեկան էի, երբ դպրոցում իմացա, որ հայ եմ: Քանի որ գյուղում դպրոց չկա, գիշերօթիկ դպրոցում եմ սովորել: Մի ընկեր վեճի ժամանակ ինձ «գյավուր» անվանեց, ես էլ անձնագիրս հանեցի ու ասացի. «Նայի՛ր, անձնագրում էլ է իսլամ գրվում»:

Բոլորը գիտեն, որ հայ եմ: Լավ, պետությունը Անձնագրերում իսլամ ձևակերպումը հայրս դեռ չի փոխել: Քանի որ պետական պաշտոնական վարչություններում լուրջ դժվարություններ կարող է ունենալ: Եթե անգամ պետության սահմանադրության մեջ առանց կրոնի, լեզվի, ռասայի խտրականության գրվեն, որ մեր բոլոր հայրենակիցները հավասար են, ոչ թուրքերը միշտ մի քայլ հետ են: Օրինակ՝ հորեղբայրս 25 տարի է, ինչ պետական պաշտոնյա է: Թեև լավ տիրապետում է իր գործին և ցանկանում է աշխատել դատավորների ու դատապաշտպանների հետ, այնուհանդերձ դեռ չի կարողացել իրականացնել այն, որ տնօրեն նշանակվի: Նորից հորեղբորս որդին, ով սովորել է իրավագիտության բաժնում և ավարտել լավ գնահատականներով, դատավորների-իրավապաշտպանների քննությունից էլ բարձր միավորներ է ստացել, սակայն դատավոր կամ իրավապաշտպան չկարողացավ դառնալ: Այսինքն՝ թեև անձնագրում իսլամ է գրված՝ այնուհանդերձ քեզ արժանի դիրքին չես կարողանում հասնել: Թեև դարեր է, ինչ այս երկրի քաղաքացի ես, բայց այս երկրում քո իրավունքը չես կարողանում ձեռք բերել:

Երբ գրանցումը նորացնելու համար գնացել էի Ազգաբնակչության վարչություն, թեև իմ թղթապանակում իսլամ էր գրված, վարչության պաշտոնյան հարցրեց՝ «Գրե՛մ քրիստոնյա»: Ասել է թե՛ սրանք պետության կողմից գրանցվում են և հայտնի են: Սակայն երբ ուզում ես հայկական դպրոց գրանցվել, պետությունը նորից մերժում է դիմումդ՝ ասելով՝ «Դու հայ չես»:

Օրինակ՝ մենք մի դատական հայց ունենք, որ մեր գյուղում մեր հողերի հետ կապված դատավորների և իրավաբանական պատճառով արդեն 26 տարի է տևում: Ի սկզբանե պայակիս պատկանած հողերը շահագործելու համար հողագործների էինք սովել, որոնք որոշ ժամանակ անց սկսեցին պնդել, որ այդ հողերն իրենց են պատկանում, և հայց բացվեց: Թեև հայտնի է, որ մենք իրավացի ենք, հայցը լուծում չստացավ: Եվրամիության գործընթացն ու ազգային փոքրամասնություններին պետության տված որոշ իրավունքների արդյունքում միայն հայցը կարողացավ հանգուցալուծման հասնել: Բացի այդ այս պրոցեսում մենք նաև կորուստներ ունեցանք: Եվ դատարանն այդ հողերի համար վճեց՝ «Կրկին հայց չի կարող ներկայացվել»:

ՆԻՍ ԳԱՌՈՒՄ ՀԱՅԻ ԸՆԿՆՈՒՄԸ ԳՈՒՅԵ «ՄԱՐԳՎԱՅՅԻՆ» ՆԿԱՐԱԳԻՐ ԶԷՐ

Ստամբուլում հայ եմ, լավ, իսկ Անատոլիայում՝ Ես և՛ թուրք, և՛ քուրդ ընկերներ ունեմ: Նրանք այնպիսի մարդիկ են, որ որոշ բաներ գիտակցում են: Մեր մուսուլման այն բարեկամներն էին, որ սկզբում մեզ արհամարհում էին: Մի հասարակության մեջ երբ ասում ես «ես հայ եմ», անմիջապես հարցնում են՝ «Որտեղի՞ց ես: Որտեղի՞ց ես գալիս»: Երբ ասում եմ՝ «Աղքյամանից եմ», հարցնում են, իսկ Աղքյաման որտեղի՞ց եմ եկել: Եղբա՛յր, քստ էության ես ամբողջ պատմության ընթացքում այստեղ էի:

Հունաստանում եմ համալսարանում սովորել: Հունաստանի և Թուրքիայի միջև ազատ դիվանագիտական հարաբերություններն ազդում էին նաև հասարակության վրա: Երբ նախարարներից կամ քաղաքական գործիչներից մեկը Թուրքիայի առնչությամբ դրական հայտարարություն էր անում, դպրոցում անմիջապես «մենք բոլորս եղբայրներ ենք» մթնոլորտն էր տիրում: Երբ նույն կերպ քաղաքական գործիչները բացասական հայտարարություն էին անում, և քանի որ ինձ դիտարկում էին ոչ թե որպես հայ, այլ որպես թուրք, իրենց դժգոհությունն էին արտահայտում՝ ասելով՝ «Ըստ էության Թուրքիայի հետ նման խնդիրներ միշտ ենք ունեցել»:

Հունաստանում սովորելու տարիներին Աղքյամանից մի քուրդ ընկեր ունեի: Նրան չէի ասել, որ հայ եմ, ասելու անհրաժեշտություն էլ չէի զգացել: Երբ լսել էր, որ հայ եմ, չէր կարողացել հավատալ, քանի որ իր գլխում հայի ընկալումը գուցե մարդկային նկարագրի մեջ չէր:

ՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԶՊԵՏՔ Է ՄՆԱ ԹՂԹԻ ՎՐԱ

Բացի այդ՝ «հավատարիմ ազգ» (միլեթի սաղքըս) էինք Երբ ասվում է, որ հայերը «հավատարիմ ազգ» են եղել, իսկ դասագրքերում ներկայացվում են որպես հետևից հարվածող, դավաճան, սա մեծ ժխտողականություն է: Ճիշտ չէ մի ազգի սեփականությունը դարձնել այն, ինչ տեղի է ունեցել: Ուստի անհրաժեշտ է, որ փոփոխությունն ընթանա պետության հիմքում տեղի ունեցող կարգավորումներին զուգահեռ: Համաձայն ժողովրդի տեսակետի, որ անկասկած ազդվում է քաղաքական լեզվից, անհրաժեշտ է, որ պետության մեծերն ասեն՝ դուք էլ Անատոլիային եք պատկանում:

Այստեղ եմ, քանի որ ցանկացա ապրել անատոլիացի մարդու հետ: Անհրաժեշտ է, որ մեզ համար ճանաչվեն թղթի վրա գրված իրավունքները: Ուրիշ հայրենակիցների համար ճանաչված իրավունքները մեզ նույնպես պետք է տրվեն: Մենք նույնպես քյուրկրատ, բարձրաստիճան գինվորական կամ ոստիկան դառնալու իրավունք պետք է ունենանք: Հավասարությունը չպետք է թղթի վրա մնա: Արտաքնապես հավասար դարձնելով՝ հետին պլանում ազգային գրանցամատյաններով քարտարաններ չպետք է ստեղծվեն: Ոչ մեկս հայրենիքը լքել, հեռանալ չի ուզում: Ես, ի դեպ, Եւրոպայում եղել եմ և այնտեղ մնալու հնարավորություն նույնպես ունեցել եմ: Սակայն քանի որ ցանկացա շարունակել ապրել իմ մարդկանց ու ազգիս հետ, վերադարձա և այստեղ եմ:

Թուրքիայում իրենց ինքնությունը կորցրած հայերի անկեղծ պատմությունները. Մաս 3

Փրբաթ Բաբրըջըղու, 22 տարեկան

Ծագումով Աղքյամանից՝ Զաիթալից եմ: Ստամբուլ գալուս նպատակը հայկական դպրոցում գրանցվելն ու սովորելն էր: Նախակրթարանից մինչև լիցեյ սովորեցի հայկական դպրոցում: Գրանցվելուց հետո պետությունից նախագրուշացնող ուղերձ ստացանք, որ հայ չենք: Եթե այս գրանցամատյանները դեռ պահվում են, արդյոք բխում է նրանից, որ պետությունը մեզ դեռ որպես սպառնալիք է դիտարկում: Լիցեյում նույնպես նույն խնդիրն ունեցա: Հետո ինչ էլ արեցինք, չկարողացանք հիմնավորել, որ հայ ենք:

Գնեք կարողանում ասել, որ ճնշումների դարաշրջանն ավարտվել է

Օրինակ՝ թեև Սևակ Բալըքչըն ապաքաղաքական հայ էր, այնուհանդերձ սպանվեց գինվորականների աչքի առաջ, և սրա մեղավորը դեռ չի պարզվել: Մարիցա Քյուչյուքը, որի մարմնի վրա դանակով խաչ էին գծել, սպանվեց հայերով խիտ բնակեցված թաղամասում: Այս սպանության հետքն անգամ չգտան: Այս իրողությունների հետ կարող են առերեսվել միայն ժողովրդավարական ուժերը: Անցյալի հետ առերեսումը կկանխի նաև հետագա ոճրագործությունները: Հայերս մի խոսք ունենք. «Մենք նախահաշը, իսկ քրդերն էլ ճաշը եղան»:

ՄԻՆԿ ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԸՌԵՐԵՍՎԵԼՆ Է

Թուրքիա-Հայաստան փակ սահմանն ու ապրիլի 24-ին նշվող Չանաքքալեի տոնակատարությունը ցույց են տալիս, որ

պետությունը դեռ դիմադրում է ամերեամանը: Չեմ կարող ասել, որ այս կետում պետությունից շատ սպասելիքներ ունեմ: Հասարակական ու պետական ճնշումը նույնությամբ շարունակվում է: Որպես Անատոլիայից գաղթած հայեր՝ մենք էլ ձուլվելու վախ ունենք և մեր ինքնությունը թաքցնելու անհրաժեշտություն ենք զգում: Օրինակ՝ ես հույս չունեմ, որ որևէ պետական վարչությունում կարող եմ աշխատանք գտնել:

Այս ուղղությամբ սպասելիքներս ժողովրդավարական բյուրոկրատիայի են: Խորհրդարան ներկայացված ամերեաման օրինագիծը կարող է որպես դրական քայլ ընդունվել: 2014 թ. ցավակցական ուղերձը նույնպես կարևոր է: Առնվազն ընդունում էր, որ կոտորած է եղել: Անհրաժեշտ է, որ այս հայտարարությունը շարունակություն գտնի: Թուրքիայի առջև շարունակաբար ծառայող խնդիր լինելով՝ այս հայտարարությունը նաև մի թեմայ է, որ կբացի Թուրքիայի ճանապարհը: Այս ամերեամանը կթելու ասցնի և՛ պետության, և՛ հասարակության բեռը: Եվ այս ամերեաման շնորհիվ հնարավոր կլինի հույսով նայել մեր ապագային: Այն, որ այսօր գլխավոր լրատվամիջոցները, պետական այրերը, անգամ պետականամետները խոսում են Հայկական հարցի մասին, ցույց է տալիս, թե որքան է փոխվել ընկալումը: Ֆաշիստական ազգայնականներն անգամ արդեն կարող են «Արեցինք, սակայն ինչու արեցինք» ձևով բացատրություններ տալ: Հրանտ Դինքի նման անունները և Մարդու իրավունքների ասոցիացիայի նման կազմակերպություններն այս փոփոխության առաջնորդ դարձան: Մտառում ենք, որ այս գործընթացում հատկապես մտավորականներն առաջնային դիրք կզբաղեցնեն և կխոսեն:

Պատմության գրքերը ո՞ր պատմությունն գրված

Քանի դեռ պատմության գրքերում չի փոխվել ընկալումը, չենք կարող խոսել մի փոփոխությունից, որը սկսվելու է ժողովրդից: Այս գործընթացները պետության համար ինդեքսային են: Թեև ես հայկական դպրոցում եմ սովորել, սակայն մեր պատմության ուսուցիչները դասերից շատերի ժամանակ պատմում էին, որ հայերը դավաճան են եղել: Արդեն իսկ ցածր գիտակցական մակարդակ ունեցող փակ հայկական համայնքը, որ ապրում է աղավաղում անհանգստությամբ, թե իր ինքնությամբ գոյատևող հայկական դպրոցում անգամ նման ֆաշիստական արտահայտություններով դաս է պատմվելու, իր միայնությունը լքելուց բացի՝ այլ գործի օգտակար չի կարող լինել: Առանձին ճնշման տարր է նաև այն, որ հայկական դպրոցներում նշանակված տնօրեններն ու ուսուցիչներն աշխատում և զեկույց են կազմում գործակալների նման:

Դժվարին է նաև հայկական դպրոցների ներկայիս վիճակը: Լոզանից հետո հայկական դպրոցներին հատուկ դպրոցի կարգավիճակ է տրվել, և քանի որ վարձավճարները բարձր էին, գրանցումը բոլոր հայերի համար հնարավոր չեղավ: Այս իրավիճակում հայերը կրկին ստիպված եղան պետական դպրոցների հույսին մնալ: Միաժամանակ տեսնում ենք, որ այս դպրոցները որպես ներքին սպառնալիք էին ընկալվում: Առանձին քննարկման թեմա է նաև այն, որ դպրոցներում նշանակվում էին ազգայնական զգացումով համակված թուրքեր: Մեր թուրք ընկերներից մեկը, ով ժողովրդական կրթության կենտրոնում տնօրենի պաշտոն էր զբաղեցնում, հայկական դպրոց էր դիմել, սակայն չկարողացավ նշանակվել: չնայած ընդունվել էր դպրոցի ղեկավարության կողմից: Մեր ընկերը համակարգի կողմից չնշանակվեց, քանի որ այս հարցերում դյուրագագ անձնավորություն էր:

Ամենամեծ գինը, ամենամեծ շեմը՝ Հրանտ Դինքը

Հնուց ի վեր հայերը մտածում են ու վախենում ասելով՝ «Թող սայրիլ ամիսը չգա, 1915թ. մասին չխոսվի»: Սակայն Հրանտին հանդուրժեց հաղթահարել այս վախը: Նրա սպանությունը գուցե և ամբողջ կյանքում մղած պայքարի պտուղն է: Հրանտ Դինքը, ով ոչ միայն ազգայնական գաղափարախոսների, այլև հայ ժողովրդի կողմից էր լուրջ դիմադրության արժանանում, նպատակ ուներ այս երկու հասարակություններին համախափել մարդկային մասշտաբներում: Տրասպարենտ և նման այլ վայրերում հանդիպումներից հետո մարդիկ սրահից արտավազվելով էին հեռանում: Միայն Հրանտ Դինքի մահից հետո սկսվեց խոսվել, որ Անատոլիայից ենք, այստեղին ենք պատկանում, և նույնիսկ այստեղի ամենահին ժողովուրդներից մեկն ենք: Պաշտոնական

պատմության ամենամեծ հիշատակի մեծարումը Հրանտ Դինքին նվիրված քայլերն էր: Այդ օրը բոլոր այլախոհները միախափվելով ընդհանուր պայքարի շնորհիվ ժողովրդավարացման էկոլոգիան ամբողջացնելուն ուղղված քայլ կատարեցին: Քանի դեռ պետության մեջ չկա կազմակերպված ընդդիմադիր մեխանիզմ, ժողովրդավարության խնդիրը չի լուծվելու: Հույսս չի վերականգնվելու, քանի դեռ չի փոխվել սահմանադրությունը, որում ամրագրված է, թե այս հողերում ապրող ամեն ոք թուրք է: Պետք է ամերեամել անցյալի հետ: Պետք է ճանաչվի հայ ինքնությունը, պետք է հնարավորություն ստեղծվի, որ 1915 թ. ի վեր Անատոլիայից դուրս ապրող հայերը վերադառնան Անատոլիա: Բնագետ ասում էր Հրանտը, ճիշտ է, որ այս հողերի վրա աչք ունենք, սակայն այդ հողերի խորքը թափանցելու համար ենք Անատոլիան ուզում...

Իմ ընկերների մեծ մասը թուրք է... Ինչու՞ թուրք ընկեր չունեն

Մեր շրջապատը ձևավորվում է մարդկանցից, ովքեր ինչ-որ գաղափարախոսություն ունեն և ժողովրդավարական պայքար են մղում, գիտակցության որոշակի մակարդակի են հասել: Իմ ընկերների խումբը հիմնականում քրդերն են ձևավորում: Մենք մեր ինքնության պատճառով կամա թե ակամա մեկուսացած ենք: Թուրքերն էլ շարունակում են պաշտպանել իրենց պատերը: Սակայն մենք այստեղ ենք և պատրաստ ենք հարաբերություն հաստատել մեր մշակութային հասարակության բոլոր հատվածների հետ: Երկխոսություն կհաստատենք այն մարդկանց հետ, ովքեր կարող են մտածել մարդկային մասշտաբներում: Բացի ժողովրդավարական պայքար մղող շրջանակներից, մյուսների հանդեպ, ովքեր տարածություն են պահում մեր միջև. ոչ մի բան չենք կարող անել:

Խոհեր

Մեր Անցած Ճամփան

Թ. Ղարախանյան Միրակցի

Առանց մտածելու կամ հեռախոսի, կարծես քեֆով մարդու նման “թող ինչ որ կուզի լինի”. պարսկերեն ասում են “բաղ ա բաղ”, դրան առաջը պարսիկ պահակը ինձ հարցրեց ով եմ ես ինչ գործ ունեմ... ասեցի “աղայե Մինասյան գովթան, վաղթի սարբազիմ թամամ շող, շախսան բեհ խողե իշան մորաջեե քոնամ, վա ալասան ումադամ”: Ասավ “Աղայե Մինասյան համ ակնուն Լանդան հասթան վա սե եա չախար հաֆթեյե դիգե միան”: Ես այս պահակին ինչ ասեի ,եթե՞ Պրն. Մինասյանը 4 ամիս Անգլիա էր լինելու:

Էլ չեմ հիշում ինչ եղավ, ինքս ինձ մտածեցի... “Հիմա ինչ... էլի դեռ շաբաթներ սպասեմ... էլ չեմ սպասել... գործ եմ ուզում գործ... հիմա ի՞նչ պիտի արած”: Հակառակ իմ նախկին ծրագրի, ընկերներ Սաքոին եւ Համոին էլ չհանդեպեցի, Մորաքոջա Նազիկենց էլ չգնացի, այնքան եմ հիշում որ այդ օրը տխուր-տրտում Քարուն Գետի ափը գնացի... գետի հոսող ջրին երկար ու բարակ նայեցի, տխրեցի, աղոթեցի, հուզվեցի, գայրացա, ծրագրեցի մի անգամ եւս Սաղ-է-Դեզ ի մեծ ծրագրի քաղաք՝ Ամդիմեշկ մեկնեմ... եւ շատ ուշ տուն վերադարձա:

Քանի օր այդ տխուր դեպքից հետո, մորաքույր Արյուսակի ամուսինը Արմենակ փեսան, իր Նավթի ընկերության գործի հեռախոսով (վնարովի կամ անձնական հեռախոս գոյություն չունեի) հեռախոսեց հայրիկիս եւ ասեց, ինձ մի քանի օրով ուղարկեմ իրենց մոտ Օմիդիեհ-Աղաջարի:

Թեպետ Մորաքույր Արյուսակ եւ փեսա Արմենակը իմ հասակակից երեխա չունեին բայց ուզել էին որ գոնե մի փոփոխություն լիներ եւ գուցե մի գործի ծանոթի միջոցով ինձ կարող էր ծանոթացնել մի ամերիկացու հետ:

Երիտասարդ նոր զինվորությունը վերջացրած, էլ չդիմանալու հոգեբանության ունեի, բայց կարծես ելք չունեի: Մինչեւ Պրն. Հրանդ Մինասյանի վերադարձը Լոնդոնից: Որոշեցի գնամ Օմիդիեհ-Աղաջարի: Մորաքույրս եւ փեսա Արմենակը ունեին երեք զավակ՝ մեծից փոքր Արա 6, Արամիկ 4 Արիս մոտ մեկ-կամ երկու տարեկան էին, որոնք խելոք հայ ընտանիքի նման ապրում էին խաղաղ ու սիրով: *Արան անչափ ֆուտբոլ էր սիրում եւ դուրսի պատերի մեջ ընդմիջտ խաղում էր (Այժմ Ամերիկայում), Արամիկը գեղարվեստ էր սիրում եւ հայտնի երգչուհի ԳՈՒԳՈՒԾԻ երգերն շատ գեղեցիկ էր երգում եւ Թեհրանի ժամանակվա ֆուտբոլի մեկնաբանին լավ էր կրկնօրինակում (Այժմ Կանադայում) եւ Արիսը հաջող վաճառական է (Այժմ Ամերիկայում):*

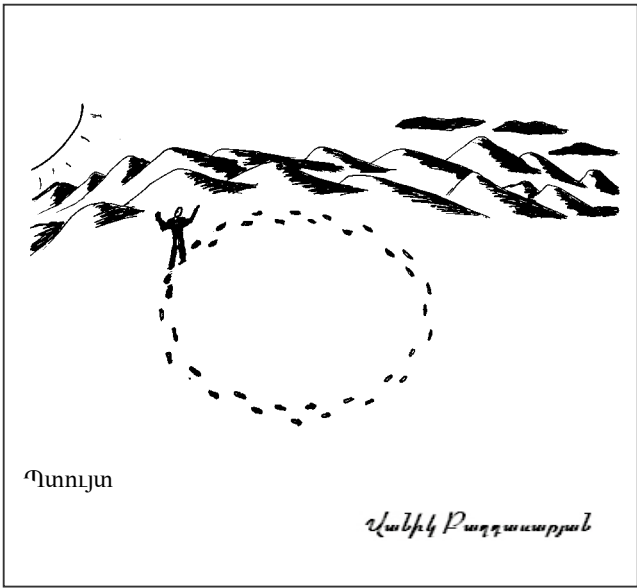
Գնացի Օմիդիեհ-Աղաջարի Մորաքույր Այուսակ եւ փեսա Արմենակ Մուսախանյանների տուն: Այնտեղ էին դեռ փեսա Արմենակի ծնողներն ու քույրիկները (Այժմ երկուսը Ամերիկա, բայց Խաթունիկ քույրիկը իր ամուսնու եւ զավակների հետ Երեվանում են, եղբայրներից Աշոտը ներկա Ամերիկայում եւ Նիկոլը այժմ տիկնոջ եւ զավակների հետ Թեհրանում է. Նիկոլ Մուսախանեանը տարիներ անց մեր հարսանիքի քավորը դարձավ):

Աղաջարին շատ փոքրաթիվ հայեր կային, եւ այդ փոքրիկ մասում, բնակված էր տեղի պարսիկներով, միայն նավթի հորեր էին այդ շրջանում, որոնք Օմիդիեհից մի քանի կիլոմետր դեպի արեվելք էին գտնվում:

Ուրախությունից հետո, մի օր էլ փեսա Արմենակը առաջարկեց միասին իր գործի տեղ գնանք Նավթի ընկերություն: Ինքը քանի օր առաջ իմ մասի խոսել էր մի օտար Չարմահայցու հետ եւ այդ անձը սպասում էր ճիշտ ժամանակվա: Ուրեմն օրը իմանալով մեր փեսա Արմենակին ասել էր մոտավորապես այն օրը, որ պիտի մի Ամերիկացու հանդիպեին իրենց գործատեղում:

Մի քանի թուփից իրենց գործատեղն էինք: Մի այրոռի նստեցի եւ սպասեցի: Ծատ չանցավ, մյուս դուռից ներս եկավ Չարմահայցի՝ Պրն. Գալուստ Նավասարդյանը իր ճերմակ հաստ ակնոցները աչքերին... իրեն ծանոթեցրեց “Գալուստ”, եւ ասաց՝ “հենց այստեղ մնա մինչեւ ձերքով անեմ” եւ գնաց: Քիչ անց Պրն. Jennings-ը “Hulliburton inc.” ընկերության կողմից երեւաց եւ Նավթի Ընկերության գործի շրջանը արեւի աշխույժացավ: Ծատերը շտապեցին պահեստ-մթերանոց, 6 կտոր խողովակի կողմը որ Պրն. Jennings-ն էր կանգնած: Պրն. Գալուստ Նավասարդեանը ինձ ձեռքով արավ եւ փեսա Արմենակը, որ ինքն էր սարքավորների պատասխանատուն, ինձ մենակ չթողնելով հետս քայլեց մթերանոց: «Հելո» ասելուց հետո Պրն. Գալուստ Նավասարդեանը ինձ ծանոթացրեց՝ ամերիկացուն ասելով՝ “Mr Gharakani is the gentleman, I was talking about”, Yes, how are you doing Mr. Gharakani?... Galust told me a lot about you, come and see me in Aghajari... see you then... thank you...”

Մեխվաճ մնացի:

Պտույտ

Վանիկ Բաղդասարյան

Թամար Փանոսյան

Շայերեն առածանի

زیاددهای ارمنی

تالیف تامار بانوسیان

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՃՆԵՐ

- Մեկ ամուսնացողն է փոշմանել, մեկ չամուսնացողը:
- Մեկ թշնամին հազար բարեկամից շարտ է:
- Մեկ խոսիք տասը լսիր:
- Մեկ կա հազար արժե, հազար կա մեկ չարժե:
- Մեկի մորուքը վառվեց, մյուսն ասաց,- սպասիր ծխախոտս կպցնեմ:
- Մեկն ուտելով է մեռնում, մեկը նայելով:
- «Մեղր, մեղր» ասելով բերանդ չի մեղրոտվի:
- Մեր դռանը լակ է լակում, ուրիշի դռանն է հաչում:
- Մի խելքը լավ է, երկուսն՝ ավելի:
- Մի հոր հացը չեն տա մի փոր հացի:
- Մի ձեռքը ծափ չի տա:
- Մի ոչխարից երկու մորթի չես հանի:
- Մինչեւ աստծու դուռն էլ մարդուն մարդ է պետք:

هويک وار توميان

گر فراموش کنی ، نفرینت کنم

ترجمان : آرمينه قازاريان

ويراستار : ادیک باغداساريان

انتشارات لويس وابسته به مرکز پژوهشهای ارمني

تورونتو كانادا ۲۰۱۵

ISBN: 978-1-927860-28-1

(۶)

پس از نیمروز به شهر وان رسیدیم که زیر نور خورشید غروب، به رنگ زیبای زرد سرخ قام بود.

گنبدهای کلیساهای شهر وان می درخشیدند. ولی از شهری که به قول پدر زیبایی شگفت انگیز داشت چیزی نمانده بود. در ویرانه های میدان اصلی شهر زنان با لباس های رنگ و رو رفته، با چوب و بیل و غیره خاکهای منازل ویران شده را این رر و آن رو می کردند. از دور آنها مانند مرغانی بودند که خم و راست می شدند و در دل خاک دانه برنج یا چیز دیگری را نوک می زدند. با صورت های خسته و کوفته و نا امید مردان خیابان های شهر را از ویرانی ها پاک می کردند. قلبم به شعف می آمد که اینهمه همکیش خود را می دیدم ولی کل منظره نا امید کننده بود. ویرانی، فقر و بدبختی.

از شهری که به قول پدرم پر جمعیت، پر شور، بزرگ و شکوهمند بود هیچ اثری نمانده بود. شهر وان به نیمه مردهای می ماند که به یکباره به زندگی بازگشته بود. سرانجام به مقصد رسیدیم، با تمام احساسات غمناک. ما را به اردوگاه بردند. در حیاط صدها دختر و پسر جمع شده بودند ولی سکوت کامل برقرار بود آنها به تنهایی یا در گروه های بسیار کوچک در حیاط راه می رفتند. همه مانند ما نیمه وحشی! دیگر هیچ کسی را نداشتند، بدون فامیل و خانواده آنجا جمع شده بودند. آنها با چشمانی بی تفاوت به ما می نگرستند.

نام مدیر اردوگاه مایریک (Mayrik) بود. هرگز نفهمیدم که آیا آن نام واقعی او بود یا به عنوان مدیر او را مایریک (مادر) می نامیدند. با لبخند نزدیک آمد سرم را با آن موهای آشفته و به سر چسبیده نوازش کرد و اسمم را پرسید. گرمای خاصی را احساس کردم. یک لحظه تصور کردم که دست معلم بود و صدایش... دستش را بوسیدم. اندرونم متلاطم شد. او در حالی که کمی دستپاچه شده بود دستش را کشید و مرا بغل کرد. اشک در چشمانش حلقه زد. من به او چسبیده بودم و مدتی طولانی نمی توانستند مرا از او جدا کنند.

مایریک با صدایی غمناک گفت:

- دختر بیچاره مگر خدا ترکها را می بخشد؟... بچه ها را ببرید، به آنها غذا بدهید، حمامشان کنید و لباسهایشان را عوض کنید... خدای من قیافه های انسانی خود را گم کرده اند.

زندگی به یکباره عوض شد. پس از شش ماه زندگی در بین کوهها، تغذیه با گیاهان مختلف و گوشت خام پرندگان و ماهی کم کم به انسان تبدیل می شدیم. هنوز صفت درندگی در وجودمان باقی مانده بود. با افراد دیگر سازگاری نداشتیم و اغلب با آنها برخورد داشتیم.

در آنجا بچه های بی پناه دیگری حتی ترک و کرد نیز بودند که با مادرها و پدرهای آنها کشته شده و یا در موقع فرار یکدیگر را گم کرده بودند.

روز دوم یا سوم بود که در اردوگاه بودیم. ناگهان ناره به دختر ترکی که خیلی مظلوم و بیچاره بود حمله ور شد، او را به زمین انداخت و خفه اش می کرد. داد و فریاد بلند شد. همه جمع شدند ولی هیچکس دخالت نمی کرد. آن دختر ترک با جثه ای کوچک و ضعیف تاب مقاومت نداشت. سر و صداها خانم

مایریک و دستیارهایش را به طرف حیاط کشاند. آنها دویدند و به زور آن دختر را از دست ناره نجات دادند.

مایریک بدون عصبانیت ولی با قیافه ای ناراحت به ناره گفت:

- چطور خجالت نمی کشی، او نیز مثل تو هیچ پشت و پناهی ندارد.

ناره گفت:

- ولی ما که شروع نکرده ایم.

مایریک او را سرزنش نمی کرد در حقیقت هیچ کس ناره را سرزنش نمی کرد. همه ما می دانستیم که ترکها چه رفتاری با خانواده او داشته اند و او چطور قسم خورده بود که انتقام بگیرد. من انتقامم را گرفته بودم ولی وجود او هنوز از حس انتقامجویی می جوشید.

دخترک ترک به هوش آمده زار زار می گریست. البته او هم مانند ما بدبخت و بی کس بود، هیچ کس را نداشت. ولی او تنها یک نفر بود، و ما صدها، هزارها، صدها هزار... و دل چه کسی برای ما سوخت... کدام ترک... برای هاسمیک چه اتفاقی افتاد، برای معلم، برای خواهرانم... دل چه کسی به حال آنها سوخت، چه کسی گفت که هیچ انسانی در قبال انسان دیگر نمی تواند همچنین رفتاری داشته باشد...

مایریک با غم فراوان چشم به ما دوخته و بسختی جلوی سرازیر شدن اشکهایش را گرفته بود.

... مادر بزرگ (نانه) که بشدت خسته شده بود چشمهایش را بست و سکوت کرد برای یک لحظه به نظر رسید که به خواب رفته است ولی او در ذهنش همچنان به جنگ و جدل با خود ادامه می داد. سپس دوباره چشمهایش را باز کرد از دختر نتیجه اش یعنی دختر آندرانیک یک لیوان آب خواست. جرعه ای نوشید و ادامه داد.

خانم مایریک بطور یکسان و برابر دلش به حال همه یعنی هم ما هم ترکها و هم کردها می سوخت. آنها نیز والدین خود را از دست داده و به حیوانات کوچولوی درنده خو تبدیل شده بودند. اشکهای او برای بدبختی همه سرازیر می شد... شاید اشتباه ما همینجا بود... شاید می بایستی ما هم مثل آنها رفتار می کردیم... آیا یک ترک یا یک کرد دلش به حال ما به رحم می آمد... مگر نه آن که آن ها صدها هزار کودک ارمنی را سلاخی کردند، کودکان بی گناه، بی دفاع مانند بره های کوچولو... ولی ملت ما با تحمل بدبختی بسیار از کوه ها و اطراف نه فقط بچه های ارمنی بلکه بچه های ترک و کرد تیمم را نیز جمع آوری کرده به آنها غذا و مکان زندگی می بخشیدیم... ترکها پسران ما را می کشتند که بعدها به سرباز تبدیل نشوند ولی ارمنیان به بچه های تیمم آنها خانه و کاشانه می دادند. شاید همین اشتباه بزرگ ما بود... شاید بهتر بود ما هم مانند آنها فکر می کردیم و مانند آنها رفتار می کردیم و آن وقت می توانستیم وطن خود را وطنی که شبیه بهشت بود محکم و پایدار نگاه داریم... آه نمی دانم... نمی دانم... خدای بزرگ قاضی اصلی است. ولی تا آنجا که من فهمیدم حتی او نیز در کارهای ما دخالت نمی کرد... ممکن است ما خودمان می بایست برای خود چاره ای می اندیشیدیم... اگر این کار را می کردیم فریاد خون میلیونها کشته شده از سرزمین ما به گوش نمی رسید... میلیون ها بی گناه... آنها توان دفاع از خویشاوندانشان را نداشتند. آنانی هم که مانند مردان واقعی می توانستند از خانواده خود دفاع کنند هر چند واقف به این اصل بودند که کشته خواهند شد ولی هیچگونه مقاومتی نشان ندادند، دفاع نکردند، مبارزه نکردند و مانند گوسفندان آماده قربانی شدن به سوی کشتارگاه رفتند. آنها بی گناه نیستند، گناه آنها بزرگتر است... خون بچه ها و زنان بی گناه و بی دفاع نه تنها به گردن ترکها و کردها بلکه به گردن چنین مردانی نیز هست حتی اگر ارمنی بودند. آنها بی که می توانستند ولی مبارزه نکردند... آنها بی که به کمک همسایه هایشان که در حال کشته شدن بودند نشتافتند و مبارزه نکردند، زیرا فکر می کردند که حتماً به خودشان رحم خواهند کرد، باوری غلط! و آنها مقاومتی نشان ندادند تا نوبت دهکده، خانواده و فامیل خودشان رسید. فکر مادر بزرگ دوباره به گذشته ها پرواز کرد، به سوی اردوگاه بچه های تیمم.

ناره نمی‌توانست آرام بگیرد. مثل بچه گرگی که به دام افتاده باشد می-خواست آزاد شود و دوباره به طرف دختر ترک حمله ور شود. دختر ترک در یک سمت ایستاده و گریه می‌کرد خانم مایریک نزد او رفت و نوازش کرد و آرامش کرد. سپس به سوی ناره آمده او را در بغل گرفت و گفت:

- آرام باش عزیزم این کوچولو نیز مقصر نیست او هم بی‌پناه است...

ناره فریاد زنان می‌گفت:

- آنها تمام خویشاوندان مرا کشتند، تمام اهالی دهکده... حتی به خواهران کوچکم و برادرم رحم نکردند... این هم یک ترک است...

خانم مایریک ناره را بغل کرد به سینه خود چسباند و اینبار اشکریزان دوباره گفت:

- عزیزم آرام بگیر.

او با اینکه دختری جوان بود ولی خود نیز آنقدر غم و بدبختی دیده بود که زودتر از موعد پیر شده بود.

هر روز کودکان یتیم جدیدی را به اردوگاه می‌آوردند. کودکانی که به کوهها و دره‌ها پناه برده، وحشی شده، از گرسنگی و بدبختی قدرت تکلم را از دست داده یا نیمه دیوانه بودند. بچه‌هایی در سن‌های مختلف. زندگی ادامه داشت شهر وان به تدریج به حالت عادی در می‌آمد. افرادی که با معجزه از دست ترکان در امان مانده بودند کم‌کم بازگشته در آن جا جمع می‌شدند. در نگاه آن افراد ناامید، نور شوق و امید جدیدی پیدا شده بود.

بچه‌هایی که مدتی را در اردوگاه می‌گذرانند به گروه‌های مختلف تقسیم شده به شهر ایروان (Yerevan) یا اچمیادزین (Etchmiadzin) فرستاده می-شدند. خانم مایریک گفت که قرار است ناره را با گروهی بفرستد. من و او آنقدر صمیمی شده بودیم که نمی‌خواستیم به هیچ وجه از هم جدا شویم، از او خواهش کردم که مرا نیز همراه آن گروه بفرستد. هر دو با هم به یتیم‌خانه ایروان آمدیم. اینجا نیز صدها کودک یتیم دیگر پناه گرفته بودند ولی وضع کلاً بهتر بود ما شروع کردیم به مدرسه رفتن و زندگی کردن...

در یتیم‌خانه با پسری آشنا شدم که از شهر آرچش (Arjesh) بود. او نیز مانند من تمام خویشاوندان خود را از دست داده بود. پس از آن که دوره دانشگاه را به اتمام رساندم با او ازدواج کردم و شغل معلمی پدرم را تا زمانی که دیگر پیر شده بودم ادامه دادم.

ما تصمیم گرفتیم که فرزندان زیادی داشته باشیم زیرا روش دیگری که بتوانیم از دشمن انتقام بگیریم نداشتیم: چهار پسر، سه دختر چون خانواده خودم. هر کاری از دست من بر می‌آمد انجام دادم. دیگر نمی‌توانم. زمان ترک این دنیا برای من خیلی نزدیک است. حال شما که هنوز زندگی را ادامه خواهید داد می‌بایستی کارهایی را که رفتگانمان ناتمام گذاشته‌اند به اتمام برسانید. ما برای شما ارثیه بسیار دشواری را به جا گذاشته ایم. تلاش کنید مسائل حل نشده کمتری را برای نسل آینده خود به جا بگذارید.

تمام زندگی من کلاً جنگ و جدل با خدا بود. من ایمان دارم که او وجود دارد. اگر باور نداشتم چطور به جنگ با او مشغول می‌شدم. این جدال بخاطر این بود که من درست درک نکرده بودم. شما باید درست زندگی کنید. خداوند آنقدر می‌دهد که راه خود را شروع کنید. او جایی را به تو می‌دهد و اظهار می‌کند که این سرزمین توست. تو در آنجا زندگی کن و از زندگی ات لذت ببر. ولی اگر ملتی حریص است و چشم به مال تو دوخته باید از خود دفاع کنی، باید بجنگی و اگر لازم شد حتی زندگی‌ات را از دست بدهی. زندگی بجه‌هایت راه، حتی زندگی یک نسل را باید فدا کنی. از خداوند نباید انتظار داشته باشی، چشم امیدت را به او و دیگران ندوز. ما شاهد بودیم که دیگران چه‌ها کردند یا اگر منافعشان ایجاب کند چه‌ها نمی‌کردند.

- کیست که اجازه کشتن دشمنان را نداده است؟ زمانی که او وارد خانه تو می‌شود، زنت را، دخترت را، خواهرت را مورد تجاوز قرار می‌دهد، پسرت را

می‌کشد تا بزرگ نشده و سرباز نشود و تو او را نمی‌کشی و خانواده‌ات را از بی‌عفتی نجات نمی‌دهی، مرتکب بزرگترین گناه شده‌ای. تو باید دشمنت را بکشی زیرا در آن موقع تو یک انسان را از بین نمی‌بری، بلکه دیوی را که در وجودش جا گرفته می‌کشی. تو با کشتن او در حقیقت روح انسانیش را نجات می‌دهی. با دشمنانی که ناخوانده وارد کشورت شده‌اند باید همین رفتار را نشان بدهی زیرا کشور همانا خانواده توست... مهربانی و احساس بخشش بی‌معنا و بیش از اندازه نیز جزء گناه‌های بزرگ است. پیکار نکردن در برابر شر و بدی و از بین نبردن آن باعث می‌شود که پلیدان توانمندتر و نیرومندتر شوند و افزایش پیدا کنند.

ما با تعبیر نادرست کتاب مقدس بدترین اشتباه را مرتکب شدیم... بجای اینکه سرباز باشیم گوسفند مطیع شده‌ایم و تا زمانی که کارد به استخوانمان نرسیده مبارزه نکرده‌ایم. درست بر عکس از همان لحظه اول باید می‌جنگیدیم و می‌کشتیم یعنی قبل از رسیدن به زمان احتضار.

هیچگاه هیچ کس نباید فراموش کند که سرزمین بزرگی را از دست داده-ایم. سرزمینی که خداوند به ما اعطا کرده بود. ما گناه بزرگی را با ننگه نداشتن خداداده مرتکب شده‌ایم. همیشه باید آماده پس گرفتن آن باشیم... خداوند آن را برای ما پس نمی‌گیرد و دو دستی تقدیم ما نمی‌کند. آری، ممکن است او فرصت مناسبی را برای این کار ایجاد کند ولی اگر ما از آن لحظه استفاده نکنیم خودمان گناهکار هستیم. فردا در دنیا تغییرات بسیاری رخ خواهد داد. اگر آماده این تغییرات نباشیم خداوند از ما راضی نخواهد بود... او گناه ما را نخواهد بخشید...

هر قدر هم سخت باشد اجازه نداریم از سرزمینی که به عنوان وطن به ما اعطاء شده خارج شویم و آنرا ترک کنیم. ترک وطن گناه کبیره است، خیانت به ملت خود و به خواست خداوند. حتی این گناه بزرگتر از گناه کشتن است. با ترک خاک خود به جای اینکه در همان نقطه زندگی کرده و ریشه بیاندازیم و خانواده هر چه بزرگتری را به وجود آوریم، به نقطه‌ای دیگر برویم نه فقط آدمکشی می‌کنیم، بلکه کشور، وطن و همبستگی ملی خود را از بین می‌بریم... وقتی ملتی در نقاط مختلف دنیا پراکنده می‌شود همبستگی ملی او به حدی ضعیف می‌شود که قدرت دفاعی او از بین می‌رود و نمی‌تواند برای نگهداری فرمان خدا مقاومت و مبارزه کند... و آن ملت کم‌کم نابود می‌شود مثل رودی که به طرف بیابان جاری است... این مجازات بجا نیارودن فرمان‌های خداوند است.

همان شب مادر بزرگ با زندگی وداع کرد. در حقیقت خوابید و دیگر بیدار نشد. با قلبی سبک از این دنیا رفت. به ناچار سه روز در ده ماندم. آنقدر با خانواده مادر بزرگ صمیمی شده بودم که خود را مانند خویشاوندی نزدیک احساس می‌کردم. در ضمن به خاطر این که اکنون آن بار سنگین را بر دوش خود حمل می‌کردم، در حقیقت حالا تقریباً خود او بودم...

در زمان خاکسپاری او من به یاد گفته‌هایش درباره دهکده شان - که مانند بهشت بود- افتادم و دختری چهارده ساله به‌نانه نانه که گوسفندان را با خنده و آواز به مراتع می‌برد و گل‌های زیبا را بو می‌کرد و طنین صدای خنده‌اش در کوهها و دره‌های اطراف می‌پیچید... او دیگر در وجود من زندگی می‌کرد. دهکده او و اهالی آن به زندگی خود در وجود من ادامه می‌دادند... و تا زمانی که من در این دنیا زنده هستم آنها نیز در وجودم به حیاتشان ادامه خواهند داد. ولی اگر من مُردم آنها در وجود فرزندانم و فرزندان فرزندانم باقی خواهند ماند... و در وجود هر کس که این داستان را بخواند آنها حداقل قسمت کوچکی از بار سنگینی که مادر بزرگ به ارث گذاشته است با خود حمل می-کنند و من از این موضوع خرسند خواهم شد...

بعد از خاکسپاری مادر بزرگ با خانواده او خداحافظی کرده از خانه آنها

آندرانیک با همان تعجب دوباره اظهار کرد در خانه ما؟! - ولی مادر بزرگ را همین امروز به خاک سپردیم. آندرانیک دوباره گفت: - او بیست سال پیش فوت کرده است. من دیگر نمی‌دانستم چه کنم. همانجا ایستاده احمقانه لبخند می‌زدم. آن مرد گفت: - بیاید به قبرستان برویم و ادامه داد. حتماً روح ماره هنوز آرام نگرفته، او تا آخرین نفس از خانواده‌اش و آنکه چطور همه آنها قتل عام شده اند صحبت می‌کرد. در وضعیت بدی قرار گرفته بودم و نمی‌دانستم چه اتفاقی می‌افتد. من از زندگی نانه و تمام خانواده‌اش با جزئیات آگاهی داشتم. قابل تعجب بود. از کجا آندرانیک و اعضاء خانواده او را می‌شناختم. آندرانیک گفت: - بفرمایید داخل تمام وقت که دم در نخواهیم ایستاد. من نمی‌توانستم از آن وضع خارج شوم. آن مرد گفت: - برویم. چه فرقی دارد او نیز از همکیشان است. آندرانیک دخترش را صدا زد. - نانه از مهمانها پذیرایی کن. از بدنم رغه‌ای گذشت فکر کردم که در آن لحظه مادر بزرگ از اتاق خارج خواهد شد و به پیشواز من خواهد آمد. ولی از یکی از اتاقهای طبقه دوم دختر آندرانیک به پیشواز ما آمد و با لبخند سلام کرد. من حاج و واج مانده بودم. او عین مادر بزرگ در سن چهارده سالگی بود. روز اولی که من با ماره صحبت می‌کردم همان دختر با همان لبخند از مدرسه برگشته و سلام داد. این کودکی ماره بود که صد سال بعد در وجود دختر آندرانیک زندگی می‌کرد. نانه با سرعت فراوان میز را چید. از زیرزمین با شرابی که ماره با طرز تهیه پدرش درست کرده بود بازگشت. همه ما به یاد ماره از آن شراب خورده و برای روح او طلب آمرزش و آرامش کردیم. آندرانیک گفت: - برویم کندور هم دود خواهیم کرد و شمع روشن می‌کنیم... ماره بیست سال می‌شود که فوت کرده ولی هنوز آرامش خود را نیافته است... با ماشین آندرانیک به قبرستان دهکده رفتیم. وقتی از ماشین پیاده شدیم آن مرد گفت: - اگر بگویی قبر نانه کدام است ما مطمئن می‌شویم که شما حقیقت را بیان کرده‌اید... به طرف قبر او حرکت کردیم. یکی بعد از دیگری قبرها را پشت سر می‌گذاشتم... و ناگهان... نزدیک بود قلم بایستد، و خون در رگهایم یخ زد... چشمهای ماره از روی عکسی که بر مقبره‌اش که از گرانبه‌ترین قمرز بود به من خیره شده بودند. خودش بود هیچ اشتباهی رخ نداده بود او از آنجا به من خیره شده بود. روی سنگ قبر نوشته شده بود «نانه آسچیان مگردیچی ۲۰۰۰ - ۱۹۰۱».

در سکوت به سنگ قبر او نگاه می‌کردیم من در وضعیت روحی خیلی عجیبی قرار گرفته بودم. آنها هم با تعجب فکر می‌کردند که من همه اینها را از کجا می‌دانستم. آن مرد سکوت را شکست و گفت: - آری روح ماره بیچاره آرام نمی‌گیرد... آندرانیک ادامه داد: - ارواح میلیونها کشته شدگانمان تا کنون آرام نگرفته‌اند... ماره همیشه می‌گفت که خون بیگناهان همچنان از خاک فریاد می‌زند... و دوباره همه ما سکوت کردیم.

خارج شدم. در میدان دهکده چند نفر ایستاده و منتظر اتوبوس بودند. یکی از آنها با دیدن قیافه جدید در دهکده آن‌ها سر صحبت را باز کرد. من گفتم برای مراسم خاکسپاری مادر بزرگ نانه به اینجا آمده بودم. او با تعجب پرسید: - کدام نانه؟ در دهکده ما تقریباً یکسال می‌شود که کسی فوت نکرده است. گفتم: - زن مسنی بود اسمش نانه. او پافشاری کرد: - همچنین کسی را نداریم. یکی از زنانی که در آنجا منتظر بود و با کنجکاوای به صحبتهای ما گوش می‌داد گفت: - شاید منظور همان ماره است. آن مرد گفت: - آه بله کسی به اسم نانه بود کمی هم عجیب و غریب. او بیست سال پیش مرده است. همه دور ما جمع شده و به گفتگو ملحق شدند. یکی از آنها گفت: - انسان خیلی جالبی بود. صد سال زندگی کرد و هر روز از کشتار و آواره شدن ملتش صحبت می‌کرد و ترکها را نفرین می‌کرد. من نمی‌توانستم آنها را درک کنم. من سه روز متوالی در دهکده بودم. یک روز کامل با این زن صحبت کردم. در غیر این صورت حکایت زندگی‌اش را از کجا می‌دانستم و سرانجام چند دقیقه پیش با نتیجه او آندرانیک و خانواده‌اش خداحافظی کردم. گفتم که همین الان از خانه آندرانیک خارج شدم چطور می‌شود همه این صحبتها اشتباه باشد. مردی که اول سر صحبت را باز کرده بود با خنده و با لحنی که فکر می‌کرد با او شوخی می‌کنم گفت: - می‌توانم قبرش را نشانتان دهم. نوه‌هایم خیلی او را دوست داشتند. او بعد از مرگ شوهرش سالیان دراز زنده ماند هر دوی آنها از اطراف شهر وان بودند از خانواده بزرگشان فقط خودشان زنده مانده بودند. در وهله اول من هم فکر کردم که آنها با من شوخی می‌کنند. ولی همه آنان اصرار می‌کردند که تنها زنی که به اسم نانه در آن دهکده زندگی کرده بیست سال پیش فوت کرده است. آن مرد که با ترحم به من نگاه می‌کرد گفت: - اگر باور نمی‌کنی برویم خانه آندرانیک. با تردید گفتم: - ولی همین الان از آنجا خارج شدم. به غیر از این برای مراسم خاکسپاری تمام اهالی دهکده حضور داشتند. گفتم برویم. مطمئن بودم که آن مرد از بردن من به آن خانه امتناع خواهد کرد. اگر هم همراه می‌آمد به او ثابت می‌شد که اشتباه کرده و هرچند در همان دهکده زندگی می‌کرد ولی از اخبار ده بی‌خبر بود. آن مرد وقتی به خانه نانه رسیدیم صدا زد: - آندرانیک برایت مهمان آوردم. آندرانیک از خانه بیرون آمد و با نگاهی پرسشگرانه به من خیره شد. گفتم: - آندرانیک این مرد اصرار دارد که مادر بزرگ بیست سال پیش فوت کرده است. او گفت: - درست است ماره بیست سال پیش فوت کرده است. ولی ببخشید من شما را نمی‌شناسم. من شروع به خندیدن کردم: - چطور سه روز من در خانه شما بودم.

از دور کوه مقدسمان که در اسارت است با غم فراوان به طرف ما نگاه می‌کرد. زنی سفید پوش روی قله آن ایستاده برای ما دست تکان می‌داد... شاید مادر بزرگ بود یا مادر بزرگی دیگر...
و یا یگانه روح یک و نیم میلیون ارمنی بی‌گناه محروم شده از میهن و قتل عام شده در نژادکشی سال ۱۹۱۵.

پایان

آوتیک ایسهاکیان

ترجمه اما بگی جانیان

آوتیک ایسهاکیان یکی از شاعران و نویسندگان نامی ارمنی است که در عین حال شخصیتی اجتماعی بود. وی در ۱۸ اکتبر سال ۱۸۷۵ در شهر گیومری بدنیا آمده است.

از سال ۱۹۴۳ عضو آکادمی علوم ارمنستان شوروی بود و در سال ۱۹۴۶ برنده جایزه دولتی شد. دوران کودکی اش را در روستای قارارآباد (ایسهاکیان امروز) سپری کرد. تحصیلات ابتدایی را در آلکساندراپول (گیومری امروز) کسب کرد. در سالهای ۹۲-۱۸۸۹ در آموزشگاه معروف گیورکیان در اچمیادزین مشغول تحصیل بود. بعد از آن بعنوان دانشجوی غیر رسمی به تحصیلاتش در دانشگاه لازاریان مسکو ادامه داد.

او دوبار به اتهام فعالیت های ضد تساری زندانی شده است. و برای گریز از اذیت و آزار در سال ۱۹۱۱ به اروپا رفت و مقیم فرانسه و ایتالیا شد. در سال ۱۹۳۶ برای همیشه به وطنش ارمنستان شوروی بازگشت. از سال ۱۹۴۴ تا ۱۹۵۷ رییس اتحادیه نویسندگان ارمنستان بود.

اولین کتاب او بنام «ترانه ها و زخمها» در سال ۱۸۹۷ بچاپ رسیده است. عشق و محبت با جلوه های مختلفش در این کتاب و کلیه آثار بعدی او یکی از موضوعات اصلی است. عشق به مادر این موضوع را در آثارش بحد کمال می رسد.

در نوشته های او به کرات به عبارات و اصطلاحات ترانه سرایان قرون میانی ارمنستان بر می خوریم.

مشکلات و مسائل مردم و جامعه دوران در آثار او بخوبی بازتاب یافته است. چون وی همیشه سختی های تاریخی و زندگی روزمره مردم را با تمام وجود احساس می کرد. هر چند واقعیت دوزخی روحش را در آتش خود می سوزاند، ولی او هرگز با حقیقت تلخ دوران اذدر آشتی در نیامد. ایسهاکیان ریشه های شر و بدی را در بی عدالتی اجتماعی می دید و همین امر باعث زایش اشعار مبارزه جویانه و اعتراض آمیز او شد. و راهی ناشناخته شاعر را به دور - دورهای کیهانی می برد.

بهر حال هدف نهایی او از تکاپوها و جستجوهای بی وقفه یافتن رنگه های زندگی بخش حقیقت تاریخی بود. بارزترین شاهد این مدعا منظومه فنا ناپذیر ابوالعلاء المعری است. که قهرمان آن وارد عرصه واقعیت های شر و بدی قدیم و جدید می شود و سپس با درهم شکستن افقهای آن از آنجا خارج شده و سرانجام رستاخیر جهان را ستایش می کند. این منظومه را برخی از

ادیبان ملهم از اوضاع یاس آور زمان ارزیابی می کنند.
باید گفت ایسهاکیان بخوبی با بزرگان شعر و ادب و فلسفه خاور زمین آشنایی داشت و این خودگویای عشق و علاقه او نسبت به آنها بود. وی نه تنها در منظومه فوق الذکر از فیلسوف بزرگ عرب یاد کرده، بلکه علاقه و ارادتی ویژه نسبت به شعرای بزرگ ایرانی داشت. و با نثر شیوای خود آثاری چند به آنها اهدا کرده است. از جمله «گفتمان خیام با خدا» که در آن از خیام بعنوان بلبل غمین گلهای خراسان یاد کرده است. و در اثری دیگر با عنوان «آخرین بهار سعدی» با نثری شعر گونه به فلسفه زندگی این شاعر جهانشمول پرداخته و بطرز زیبایی آخرین نکات زندگی او را در شیراز و زیبایی این شهر را به درخور بزرگی شاعر ایرانی توصیف کرده است. وی اشعاری چند نیز از حافظ شاعر مورد علاقه اش ترجمه کرده است.

بازتاب آرمانها و خواسته های مردم در اشعارش گویای علاقه بسیار او نسبت به افسانه ها و قصه ها است. بسیاری از قصه های او ریشه در آداب و سنن مشرق زمین دارند. از جمله «شیدهار» (۱۹۰۷)، «عشق جاودان» (۱۹۱۹)، «قلب مادر» (۱۹۱۹)، «لیلیت» (۱۹۳۱) و غیره.

از داستانهای او می توان از «چپق صبر»، «شاکرو والیشولی» و «هم رزم گاری بالدی» نام برد.

در طی سالهای ۱۲-۱۹۱۰ نسخه نخست رمان «استاد کارو» را نوشت و تا آخر عمر روی آن کار کرد.

خاطرات و مقالات ایسهاکیان در زمینه ادبیات و هنر از نظر تاریخ و ادبیات حایز اهمیت فراوانی هستند.

بسیاری از آهنگسازان ارمنی آهنگ هایی بر اشعار او ساخته اند که جزء محبوبترین ترانه های ارمنی است.

ایسهاکیان ۱۷ اکتبر ۱۹۵۷ دارفانی را بدرود گفت. منزل او در ایروان و گیومری تبدیل به موزه شده. روستای زادگاهش قازار آباد، بنام ایسهاکیان تغییر نام داده شد. مجسمه های او در ایروان، گیومری و زادگاهش وجود دارد.

بسیاری از آثار نثر و نظم وی که حدود ۹ جلد است به زبانهای مختلف ترجمه شده است.

منبع: دایره المعارف ارمنستان شوروی. جلد ۴ ■

گر خواهی شوم شبنمی از غم ها
و در چشمانت پرتو افکنم
در شب آرام نسیم شوم
امواج زلفت را بنوازم

گر خواهی شوم من زیبا گلی؟
سینه‌ی تو را آرایش دهم
یا که شوم سحرگاہی طلایی
بر صورت چون ماه تو در خشم

گر خواهی شوم دشت پر از گل؟
در آغوش من آرام بخوابی
یا که من شوم نغمه خوان بلبل
لالائی گویم که بخواب روی
هر چه که خواهی شوم؟
شوم آسمان این چرخ گردان
ماه و خورشید کوه و دریا من شوم
تنها مرا تو دوست بدار در جهان

دوستش داشتم او را بردند
زخمم دادند و بردند
چه دنیای ظالمی ست
فلیم از جا کنده بردند

دردی است عمیق دارو نیست
دارو هم هست طیب نیست
چه دنیای ظالمی است
همدردی هم در آن نیست

روزهای خوب من رفتند
گفتند دریغ و رفتند
چه دنیای ظالمی ست
غم و دردم نرفتند

امروز جشنی است در خانه ات
تو همچون گل عطر افشانی
در جمع اعیان زادگان
چو اختران نور افشانی

و در بیرون برف است و شب
آه من لرزان ایستاده ام
تو جلادوار سرخ پوشیدی
سرخیت سایه خونم

سلام بی جواب است یار
خاک پایت هستم یار

پایمال مکن قلبم را
آخر تویی در آن یار
از شفق هم سیاهتر
خیلی سیاهست چشمانت
چشم آینه قلب است
آخر سیاهست قلبم هم

برزگری خسته شدی
شخم را بزن زود بیا
دریای عرق شدی
بوغ را بگذار و بیا

سرشیر را کشیده ام
گذاشته ام شود سرد
لباس سرخ پوشیده ام
پیر بیا رشید مرد

خسته ای جان دلبر
ابر در آمد ده بیا
فدایت خسته دلبر
پر در بیار زود بیا

آه بمن گفتند که تو مرده ای
از مدتها پیش هستی ام مادر
تو دیگر نیستی غباری جاوید
گرفته ببر چهرت را محزون
تو خاک می شوی دریغا دیگر
نمی بینمت نازنین مادر

اما همیشه با منی مادر
از جایی مجهول و بمن نزدیک
در هر شب و روز و در هر ساعت
و در هر لحظه تو با اشتیاق
نگاه مهر انگیزت را
آرام دوخته ای بر من

همدم و همراز
بر من نگری بر من نگری
هستی ام مادر ■

ارمنستان به دنبال فتح قله صنعت توریسم

محمدجواد دهقانی - خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران

تهران- ایرنا- صنعت گردشگری همواره به عنوان یکی از بهترین راههای درآمدزایی و ارزآوری مورد توجه کشورهای مختلف بوده و از آن برای اشتغالزایی، رشد اقتصادی، مبادلات فرهنگی و تاثیرگذاری بر دیگر فرهنگها بهره گرفته شده است.

براین اساس کشورها تلاش بسیاری برای توسعه صنعت گردشگری و تقویت زیرساخت های آن می کنند، یکی از این کشورها جمهوری ارمنستان از همسایگان شمالی ایران است. به گزارش خبرنگار فرهنگی ایرنا که به تازگی همراه تیم رسانه ای جمهوری اسلامی به ارمنستان سفر کرده، علاوه بر کشور پهنای و تاریخی ایران، همسایگان ما نیز با اشتراکات فراوان به دنبال جذب توریست و بهره برداری از این صنعت بوده اند.

ارمنستان با جاذبه های زیبای گردشگری، بناهای تاریخی و کهن در پی فتح قله های صنعت توریسم است. این جمهوری با ۲۹ هزار و ۸۰۰ کیلومتر مربع وسعت و ۱۱ استان، عزمی جدی برای جذب هر چه بیشتر توریست دارد تا بتواند از این راه بهره کامل ببرد.

به گفته کارشناسان گردشگری در ارمنستان، درحال حاضر تعداد توریست های خارجی این کشور نسبت به سال های گذشته افزایش چشمگیری یافته و مقام های این کشور سعی دارند تعداد گردشگران خارجی رابه یک میلیون نفر در سال برسانند.

گردشگرانی که بیشتر از هندوستان، عراق، اروپا و البته از ایران هستند، اما آمار دقیقی از ایرانیان سفر کرده به این کشور در دست نیست. دوره ریاست جمهوری در ارمنستان پنج ساله بوده و دو بار هم حق انتخاب شدن دارد، این جمهوری نخست وزیر هم دارد. زبان رسمی ارمنی است و ۹۹ درصد مردم آن ارمنی بوده و یک درصد باقی مانده هم از اقلیت هایی مانند ایزدی، آشوری، یهودی و مالاگان ها هستند 131. نماینده در مجلس نمایندگان جمهوری ارمنستان برای یک دوره چهار ساله انتخاب می شوند. درآمد ماهانه مردم این کشور حدود ۳۰۰ دلار است و بیکاری در آن زیاد دیده می شود و بر این اساس اکثر مردان برای کار مهاجرت فصلی داشته و برای کار به طور معمول به روسیه می روند.

ماهنامه ارمنی - فارسی زبان

لوویس

صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر

ادیک باغداساریان

نشانی نشریه: تهران صندوق پستی ۹۴۸۸-۱۵۸۷۵

پست الکترونیکی: louys_monthly@yahoo.com

نشانی اینترنت: www.louysonline.com

چاپ احسان- تهران خیابان انقلاب شماره ۱۱۴۸ کدپستی ۶۳۵۶۱-۱۳۱۵۷ تلفن ۶۶۴۹۵۷۶۱

۲۸ صفحه تکشماره ۵۰۰ تومان

اشتراک مجله: تکشماره ۵۰۰ تومان. ایران یک سال ۶۰۰۰ تومان خارج ۵۰ دلار

شماره حساب ۱۴۰۶۸۶۴۹۲ بانک تجارت شعبه مجیدیه سه راه ارمنه

- ♦ مقالات و دیدگاه های مندرج در ماهنامه «لوویس» لزوماً بیانگر موضع مدیر مسئول و هیئت سردبیری نیست.
- ♦ مقالات، عکس ها و مطالب رسیده باز گردانده نمی شود.
- ♦ نشریه در حکم و اصلاح مقاله ها مجاز است.
- ♦ استفاده از مطالب «ماهنامه لوویس» با ذکر ماخذ آزاد است.

بیسوادی در ارمنستان تقریباً وجود ندارد و این موضوع میراث شوروی سابق است، حدود ۷۰ درصد ارمنستانی ها تحصیلات دانشگاهی دارند. درآمد حدود ۶۰ درصد مردم این کشور از کشاورزی و دامداری و بقیه از معادن مس، صادرات به ویژه شکلات و مشاغل اداری است. نوع غذاهای خانگی مردم ارمنستان و حتی شیوه پخت آن هم بی شباهت به دست پخت ایرانیان نیست. جمهوری اسلامی ایران با این همسایه شمالی همواره ارتباطات بسیار خوب سیاسی، فرهنگی و اقتصادی داشته و دارد و اکنون نیز بزرگترین داد و ستد اقتصادی با ارمنستان، گرفتن برق از طریق چهار شبکه بزرگ انتقال از ارمنستان و ارسال گاز به این کشور است. فرودگاه بین المللی زوارتنوتس شهر ایروان محل ورود بخش عظیم مسافران این کشور ارمنی زبان مسیحی مذهب است که از راه دروازه غربی پایتخت به ایروان یا به نقل محلی «ایروان» وارد می شوند. ساختمان ها، در و دیوار و پل ها در این کشور حکایت از قدمت و در پی آن اعتقادات مذهبی و سنتی مردم این دیار سرسبز دارد. کشور نسبتاً کوهستانی ارمنستان با رودخانه و جنگل های سرسبز دارای مشترکات فراوان سنتی و اجتماعی با ایران بزرگ است. میل به استقلال از شاخص ترین وجوه اشتراک دو ملت ایران و ارمنستان است، آثار آزادیخواهی در گوشه و کنار این کشور مشهود است. اهمیت دادن به کانون خانواده نیز از ویژگی های بارز مردم ارمنستان عنوان شده که در این مورد نیز با فرهنگ خانواده دوستی در اکثریت مردم ایران نزدیکی فراوانی دارد. ریشه نام ایروان پایتخت این کشور ایروان یعنی پیروزی است و پارک پیروزی در بلندترین نقطه شهر و مجسمه مام میهن سمبل دفاع از میهن است. هنر و موسیقی در شاخه های مختلف از دیرباز در میان ارمنی ها رواج داشته و همچنان ادامه دارد که در این امر نیز با ایرانیان مقاربت فراوانی ایجاد می کند: ارمنستان را به همین دلیل کشور موسیقی و مجسمه ها هم می خوانند. بزرگترین خیابان ایروان پایتخت جمهوری ارمنستان را به نام ماستوتس خالق القیابای ارمنی نام نهاده اند تا قدردان زبان اصیل خود باشند. ارمنی ها اعتقاد دارند اگر نبود القیابای زبان ما، فرهنگ و سنت هایمان نیز از بین می رفت و ماستوتس را خالق بزرگترین سرمایه کشور خود می شناسند. حدود ۶۰ درصد از اقتصاد این کشور ۳ میلیون و ۸۰۰ هزار نفری را کشاورزی و دامداری تشکیل می دهد. تلاش همه جانبه برای رسیدن به ارمنستان بهتر سرمایه داران ارمنی خارج از کشور همت خود را مضاعف کرده اند تا از راه های مختلف به ویژه جذب توریست، ارمنستانی بهتر بسازند.

از جمله طرح ها ترمیم آثار باستانی، ساخت جاده و تله کابین و ایجاد مراکز علمی بین المللی برای هموار کردن مسیر جذب توریست به ارمنستان است. سرگتی تنتوشیان معاون بنیاد توسعه ارمنستان در این باره می گوید: تلفیق تجربیات بین المللی و بومی، سرمایه گذاری اساسی و همچنین خودکفایی همواره در طرح های این نهاد مد نظر است. تله کابین 'تاتو' یکی از بزرگترین جاذبه های منطقه قفقاز و از پروژه های این نهاد به شمار می رود. او می گوید: هزاران نفر از طریق این تله کابین پیشرفته و مدرن به صومعه و کلیسای ۱۸۰۰ ساله تاتو می روند و ۹ روستای اطراف نیز از این طریق کسب درآمد می کنند. کالج بین المللی UWC دیگر پروژه این نهاد است که دانش آموزان کشورهای مختلف از جمله ایران در آن تحصیل می کنند و باعث رونق شهر توریستی دیلیجان در جنوب ارمنستان شده است. تنتوشیان از بازسازی مسجد شهر شوشی نیز خبر داد که با شیوه ایرانی و با استانداردهای معماری ایران در حال انجام است. همچنین بازسازی یک کلیسا در تفلیس گرجستان از موارد دیگری است که با سرمایه گذاری ارمنه خارج از این کشور انجام می شود. اهمیت دادن به اماکن مذهبی نیز از جمله مشترکات دو ملت ایران و ارمنستان است که بازسازی صومعه و دیر تاتو در منطقه بلند و زیبای این منطقه شاهد این مدعا است. شهر جرموک به آب های معدنی آن مشهور و شناخته شده است و کارخانه آب معدنی جرموک بخشی از صادرات ارمنستان را برعهده دارد. در ارمنستان برای هر بنای تاریخی و رودخانه و دشت چندین افسانه نقل شده که البته عمده آنها با فرهنگ دینی ایرانیان هم خوان نیست اما سندیت هر بنا را با چندین افسانه گره زده اند.

استراحتگاه داراوند با هنر دستی ساخته شده از چوب اثر رازمیک آرزویان دکلمه گوی ارمنی ایرانی در شهر زیبای دیلیجان مسافران خسته از مسیر کوهستانی را همراهی می کند. دیلیجان با آب و هوا و جنگل های زیبا منطقه شمال ایران را تداعی می کند. شهری در دل کوه و جنگل که تنفس در آن به ریه ها آرامش خاصی می بخشد. رصدخانه سنگی کارهونج با قدمت بیش از هفت هزار سال در مسیر برگشت از دیلیجان توجه به نجوم در هزاران سال پیش توسط مردم این منطقه را گوشزد می کند. سنگ های ایستاده ای که سوراخ هایی در آنها ایجاد شده و با قرار گرفتن در ردیف های خاص استفاده های علمی ویژه ای داشته است. کاروانسرای اوریلیان در مسیر جاده ابریشم محل استقرار گردشگران و تجار هزاره های پیش با سنگ های محکم بنا شده و رهگذران و توریست ها را در این نقطه به ارتباط میان ملت ها و تعامل و داد و ستد در سالیان دور متوجه می سازد؛ آنچه که در کاروانسراهای بزرگی چون مرینجاب در کویر ایران به شکلی زیبا وجود دارد. دریاچه زیبای سوان را مرارید ارمنستان می خوانند. سوان با ۱۳۴۰ کیلومتر مربع مساحت بزرگترین رودخانه آب شیرین کوهستانی منطقه قفقاز به شمار می رود. برای این رودخانه نیز مانند دیگر بناهای تاریخی سه افسانه وجود دارد که اهالی بومی منطقه هر یک آن را دلیل پیدایش آن می خوانند.

Լույս են տեսել

Էդիկ Բաղդասարյանի նոր գրքերը

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը 10 ՀՍՈՐՈՎ

ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը 7 հատորով

Զայ-պարսիկ դարավոր բարեկամությունը – (Պարսկերեն) *دوستی دیرینه ایرانیان و ارمنیان*

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը`

(պարսկերեն) 2 ՀՍՈՐՈՎ *جلد اول و دوم – تاریخ ارمنیان ایران*

Աղվանք, Աղբբեջան, Ոճրագործություն եւ Ծավալապաշտություն

(Պարսկերեն) *آذربایجان ، جنایت و توسعه طلبی*

Հայ Գրականության Պատմություն 3 հատորով (Պարսկերեն) *تاریخ ادبیات ارمنی در ۳ جلد*

Հայկական հարցը, հնագույն շրջանից մինչև մեր օրերը, 2 հատորով (Հայերեն)

Շահնամն եւ հայկական աղբյուրները (Պարսկերեն) *شاهنامه و منابع ارمنی*

Կոմիտասը եւ Հայ դասական երաժշտության ձևավորումը (Պարսկերեն)

کومیتاس و شکل گیری موسیقی کلاسیک ارمنی

Գիքորը, անգլերեն, 2014, *تورونتو*, *گیکور ، اثر هوانسی تومانیان برگردان انگلیسی ، تورونتو ، ۲۰۱۴*

Հոդվածների ժողովածու, Հատեր Ա,Բ- Պարսկերեն

Գրքի հոդվածների ժողովածու, Հատեր Ա,Բ- Պարսկերեն

Հոդվածների ժողովածու, Հատեր Գ, Հայերեն

Գրքի հոդվածների ժողովածու, Հատեր Գ, Հայերեն

Հայ գրականության ընտրանի (Անգլերեն եւ պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

Գրքի ընտրանի (Անգլերեն եւ պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

Ակնարկ Պարսկերենի Ուղղագրության, (Պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

Նայի Բր Նիշե Նգարշ Բարսի - Գրքի ընտրանի (Անգլերեն եւ պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

Թարգմանության մասին (Պարսկերեն), Տորոնտո, 2014

Նայի Բր Նիշե Նգարշ Բարսի - Գրքի ընտրանի (Անգլերեն եւ պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

Հայոց ցեղասպանության Պատմություն, (Պարսկերեն), Տորոնտո, 2014

Պատմություն Հայոց ցեղասպանության (Պարսկերեն) Տորոնտո, 2014

Հայկական Հարցի Մանիֆեստ *The Armenian Question Manifesto*

Պատմություն Հայոց ցեղասպանության (Պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

Իրանահայ Համայնքի Ամբողջական Համառոտ Պատմություն, 2 հատորով, հատոր 1 եւ 2, Տորոնտո, 2015:

Edic Baghdasarian, *The History of the Armenians in Iran, Two volumes, Vol. 1-2, in Armenian, Toronto, 2015.*

Պատմություն Հայոց ցեղասպանության (Պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

Անանիա Շիրակացի, Մաթեմատիկա, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Anania Shirakatsi, *Mathematics, translated into Persian by Edic Baghdasarian, Toronto, 2015.*

Անանիա Շիրակացի, Մաթեմատիկա, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Anania Shirakatsi, *Cosmography, translated into Persian by Edic Baghdasarian, Toronto, 2015.*

Անանիա Շիրակացի, Տիեզերագիտություն, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Անանիա Շիրակացի, Տիեզերագիտություն, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

History of Mathematics in Armenia, in English, by Edic Baghdasarian (Ed. Germanic), Toronto, 2015

Մաթեմատիկայի Հայաստանում (Անգլերեն), աշխատասիրեց Էդիկ Բաղդասարյանը (Էդ. Գերմանիկ), Տորոնտո,

Պատմություն Հայոց ցեղասպանության (Պարսկերեն) Տորոնտո, 2015.

Պատվիրելու համար դիմել www.Edic-Baghdasarian.com, edbagh@yahoo.com կամ 1-818-627-8643